

i2CONNECT, WP1, TASK 1.2

AKIS Country Report HUNGARY

Hungarian Chamber of Agriculture
Széchenyi István University
October 2020

THIS PROJECT HAS RECEIVED FUNDING FROM
THE **EUROPEAN UNION' HORIZON 2020 RESEARCH
AND INNOVATION PROGRAMME**
UNDER GRANT AGREEMENT N. 863039

AKIS country report HUNGARY

GÁBORNÉ JAKAB ÁGNES, VARGA ZSUZSANNA, VÉR ANDRÁS

January 2021. Version 2

This report is still a work in progress.

Project funded under the Horizon 2020 Research and Innovation Programme.

The authors thank Erika Székely for valuable comments.

TARTALOM

Összegzés	4
1. A Magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat főbb jellemzői	5
Általános információk Magyarországról	5
A magyar mezőgazdasági szektor bemutatása	6
A magyar erdészeti szektor bemutatása	8
2. A magyar AKIS általános jellemzői	9
A magyar AKIS szereplői	11
AKIS diagram	19
3. A szaktanácsadás története, fejlődése Magyarországon	20
4. Szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek részletes bemutatása	21
Szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek általános bemutatása	21
Szaktanácsadási politika, finanszírozási rendszerek	21
Szaktanácsadásban dolgozók és az ismeretátadás módszerei	23
A szaktanácsadó szervezetek elsődleges célcsoportjai	23
A szaktanácsadói munka programozása és tervezése	24
A FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük értékelése	25
5. Összefoglalás és következtetések	26
5.1. Összegzés és következtetések 1-3. fejezet	26
5.2. Összegzés és következtetések 4. fejezet	27
6. Irodalomjegyzék	28
7. Rövidítések jegyzéke	30
8. Ábrák jegyzéke	33

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány tartalmazza a magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat és az AKIS általános jellemzőit, továbbá kitér a szaktanácsadás történeti fejlődésére. Részletesen bemutatásra kerülnek a szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek, szakpolitikai kérdések, az ismeretátadás módszerei, valamint a FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük.

A szerzők az AKIS-t egy olyan rendszerként határozzák meg, amely összeköti az embereket és az intézményeket a kölcsönös tanulás előmozdítása, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó technológiák, ismeretek és információk előállítása, megosztása és felhasználása céljából. A rendszer integrálja a gazdálkodókat, a szaktanácsadókat, az agrárképzésben oktatókat, a kutatókat és további szereplőket, akik a különféle forrásokból származó ismereteket és információkat generálják, megosztják és felhasználják a mezőgazdasági szektor működtetése és fejlesztése érdekében. Ez a kapcsolati rendszer az AKIS ábrán került bemutatásra.

A magyar AKIS meglehetősen heterogén szerkezetű. A különböző szakminisztériumok mellett meghatározó szerepet töltenek be a tanácsadási rendszer szereplői, az oktatás és a kutatás résztvevői, szakmai kamarák, érdekvédelmi szervezetek, gazdaszervezetek, média és információs csatornák, civil szervezetek és a különböző EU-s hálózatok. Kulcsszerepet tölt be az AKIS-ban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, különös tekintettel a gazdálkodók érdekvédelme terén, továbbá az információk generálása és továbbadása tekintetében. A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK) fog össze. Az OSzK irányító, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai mezőgazdasági szaktanácsadási rendszer (Farm Advisory System) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között.

Magyarországon a nyilvántartás szerint 1100 szaktanácsadó nyújt szaktanácsadási szolgáltatást, továbbá fontos megemlíteni, hogy a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 610 falugazdászt foglalkoztat, akik többek között tájékoztató tevékenységet látnak el, valamint segítik a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben. Az agrárszaktanácsadási tevékenységnek nagy hagyományai vannak Magyarországon és az utóbbi években is dinamikus fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer.

1. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDÉSZETI ÁGAZAT FŐBB JELLEMZŐI

ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓK MAGYARORSZÁGRÓL

Magyarország Közép-Európában, a Kárpát-medence közepén fekszik. Északról Szlovákia, északkeletről Ukrajna, keletről és délkeletről Románia, délről Szerbia és Horvátország, délnyugatról Szlovénia, nyugatról pedig Ausztria határolja. Területe 93.030 négyzetkilométer, népessége 9,937 millió fő, így az Európai Unió közepes méretű és közepes népességű tagállamai közé tartozik. Fővárosa és legnépesebb városa Budapest 1,794 millió fő. (KSH, 2018). Magyarország ad otthont a világ legnagyobb termálvíz készletének, a világ második legnagyobb termáltavának (Hévíz-tó), Közép-Európa legnagyobb tavának (Balaton) és Közép-Európa legnagyobb füves síkságának (Hortobágy). Az ország legfontosabb természeti kincse a termőföld. Területének 70 %-a alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, és ezen arányon belül 72 %-ot tesznek ki a szántóföldek. Magyarország a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik, vízhálózatának tengelye a Duna folyam, amelynek teljes hossza 2850 km, ebből magyarországi főágának hossza 417 km. Magyarország éghajlati területei: keleti nedves kontinentális, nyugati óceáni, északi sarkvidéki, déli-délnyugati mediterrán. A Központi Statisztikai Hivatal 2018 évi adatai alapján az évi középhőmérséklet 8–11 °C, amelynek viszonylag magas, 20–25 °C-os az ingadozása. A napsütéses órák száma évente 1750–2200 között van. Az évi átlagos csapadékmennyiség 500–900 mm. Az ország területének 20 %-át erdőterület borítja. A növény- és állatvilág védelmére az országban 10 nemzeti parkot, 38 tájvédelmi körzetet, 142 országos természetvédelmi területet, egy természeti emléket és 1125 önkormányzatok által védett természeti területet hoztak létre eddig, összesen 816 008 hektáron.

1.ábra Magyarország geopolitikai elhelyezkedése. Forrás: Europe map study (2020)

Gazdasági teljesítmény, beruházás: A KSH 2020 évi kiadványa szerint a gazdasági válságot követő két évben a magyar gazdaságot kismértékű, alapvetően exportvezérelt élénkülés jellemezte. Ez a 2012. évi európai recesszió hatására megtorpant, azonban 2013-2019 évben az EU-28 átlagát meghaladó ütemben nőtt a gazdaság teljesítménye. Ebben jelentős szerepet játszott a belső kereslet, tekintettel arra, hogy a háztartások pénzügyi helyzete jelentősen javult, a fogyasztás élénkült, a beruházások száma dinamikusan emelkedett. Termelési oldalon a piaci alapú szolgáltatások váltak a növekedés motorjává. Ezek mellett 2019-ben az ipar és az építőipar teljesítménye is jelentősen hozzájárult az uniós szinten kiemelkedő, 4,9 %-os GDP-volumenbővüléshez. Az egy főre jutó GDP 2019-ben 16.148 USA dollár volt (a világon 56. hely). A beruházások volumene - többéves csökkenést, stagnálást követően 2013 óta a 2016. évi átmeneti visszaeséssel együtt is - jelentősen bővült, és

2019-ben az addig mért legmagasabb szintre emelkedett.

Digitális társadalom: Hazánkban a 16–74 éves népesség 86 %-a használt már internetet élete során. A magyar háztartások internet ellátottsága – amely a visegrádi országokéhoz hasonló – ugyan folyamatosan emelkedik, de még az uniós átlag alatti. 2019-ben az alsó jövedelmi negyedhez tartozó háztartásoknak csak a 45 %-a tudott a világhálózathoz csatlakozni, ami jelentősen elmaradt az uniós átlagtól. A felső negyedben a hazai és az EU-átlag között alig volt különbség (96 %, illetve 99 %).

Oktatás: Magyarországon a 2019/2020-as tanévben a köznevelés és a felsőoktatás különböző szintű nappali képzésében 1,7 millióan vettek részt (ez 2018. évhez viszonyítva 0,2 %-os, míg 2010. évhez képest 13 %-os visszaesést jelent); Az óvodás gyermekek és a felsőoktatási hallgatók száma emelkedett, az általános iskolásoké és a középfokon tanulóké csökkent. A 3–22 éves korosztály nappali köz- és felsőoktatásban való részvételi aránya az utóbbi években stagnált, 2019-ben 81 % volt.

Munkaerőpiac: A foglalkoztatottak száma 2011-2018 között folyamatosan emelkedett, 2019-ben meghaladta a 4,5 millió főt. A 15–64 évesek körében a foglalkoztatási ráta 70,1 %-ra nőtt, a munkanélküliségi ráta 3,5 %-ra csökkent.

A kutatásba, az innovációba, az infrastruktúrába és a készségekbe irányuló beruházások fokozása fontos a termelékenység, és a társadalom egésze számára előnyöket hozó, hosszú távú növekedés javítása szempontjából. Az állami és magánberuházások GDP-hez viszonyított aránya magas, de összetétele jobban célozhatná a termelékenység növelését. A mérsékelt innovációs teljesítmény javítása érdekében bővíteni kell a kutatási és innovációs kapacitásokat. A területi egyenlőtlenségek enyhíthetők lennének az infrastruktúra- és a közszolgáltatások javításával a hátrányos helyzetű térségekben. Magyarországon a jövőbeli gazdasági növekedés fellendítése érdekében elengedhetetlenül szükségesek a készségekbe, az oktatásba és képzésbe történő beruházások (1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés, 2019. évi országjelentés – Magyarország).

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI SZEKTOR BEMUTATÁSA

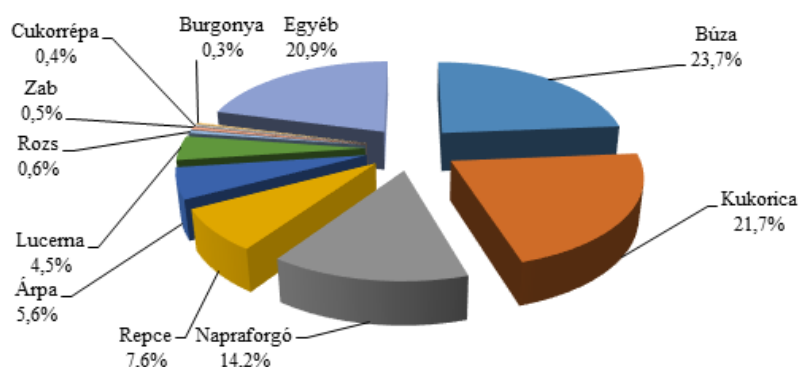
A mezőgazdaság a lakosság étel- és élelmiszer-ellátását tekintve a nemzetgazdaság kiemelkedő fontosságú ágazata, amit a COVID 19 világjárvány okozta korlátozó intézkedések még inkább megerősítettek. Magyarországon nemzetközi összevetésben is magas a mezőgazdasági, ezen belül különösen a szántóterületek aránya. A KSH adatai szerint az ország területének 58 %-a, 5,3 millió hektár áll mezőgazdasági művelés alatt. A magyar mezőgazdaság az EU mezőgazdasági kibocsátásának és hozzáadott értékének évek óta stabilan mintegy 2 %-át teszi ki, míg részesedése a termelési tényezők jövedelméből ennél magasabb, 2,3-2,4 %-os. Az ország mezőgazdasága az uniós csatlakozás óta (2004) jelentős mértékben fejlődött, hatékonysága, versenyképessége és jövedelmezősége elkezdett felzárkózni a régi tagországokéhoz.

A KSH kimutatásai alapján a mezőgazdaság kibocsátásának 2010 óta tartó növekedése 2019-ben is folytatódott, 2789 milliárd forinttal újabb rekordot ért el. A bruttó hozzáadott érték volumene 1,6 %-kal csökkent, de folyó áron 3 %-kal meghaladta az előző évet. A mezőgazdaság ágazati szintű jövedelmezősége is javult, a termelési tényezők jövedelme 2,9 %-kal emelkedett 2019-ben. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelme évről évre nagymértékben hozzájárul a nemzetgazdaság pozitív egyenlegéhez, ezért makrogazdasági jelentősége meghatározó. A nemzetgazdaság aktívuma 4 854,7 millió euró volt, amelyhez az agrár-külkereskedelem 3 108,7 millió euróval járult hozzá 2019-ben. A teljes nemzetgazdasági export euróban számolt értéke 3,9 %-kal, az import 4,8 %-kal emelkedett 2019-ben az előző évhez képest. Az agrárexport 8,2 %-kal, az agrárimport 8,1 %-kal növekedett 2018-hoz képest. Az agrárexport aránya a teljes nemzetgazdasági exporton belül növekedett, amit leginkább a gabonafélék, az olajos magvak és a feldolgozott takarmányok kivitelének növekedése okozott.

A mezőgazdaság foglalkoztatása (összhangban a jelentős munkaerőhiánnyal és az üzemszerkezet folyamatos átalakulásával) 2019-ben csökkent. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, az előző évhez képest 2,0 %-kal csökkent. Az ágazat foglalkoztatása 2015 és 2019 között, összességében 3,7 %-kal növekedett. Az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma 2019-ben növekedett. Az élelmiszeripari vállalkozások 2019-ben 145,1 ezer főt foglalkoztattak, 1,1 ezer fővel, 0,8 %-kal többet, mint 2018-ban.

A változatos termőhelyi adottságoknak köszönhetően a szántóföldi növénytermesztés igen sokszínű, de meghatározó a gabonafélék, valamint az olajos növények szerepe. A magyarországi szántóterület használata koncentrált, közel felét a búza és a kukorica foglalja el (2018), míg napraforgót és repcét a szántóterület 21,9 %-án termesztene a gazdálkodók. A főbb növények (búza, kukorica, árpa, napraforgó, repce) az összes szántóterületből 2018-ban együttesen 72,8 %-kal részesedtek.

2.ábra Néhány szántóföldi növény betakarított területének szántóterülethez viszonyított aránya 2018-ban. Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2020)

A búza termésmennyisége hetedik éve haladta meg az 5 millió tonnát, 2019-ben 5,4 millió tonna volt. A kukorica hozama igen kedvező, 8,1 millió tonna volt. A napraforgó területe és termésmennyisége (1,7 millió tonna) az előző évi szinttől 7 %-kal maradt el. A repce termésmennyisége a 2018. évi rekordtól elmaradt, 2019-ben 896 ezer tonnát takarítottak be.

Magyarország jó adottságokkal rendelkezik a takarmánytermeléshez és az állattartáshoz, ezért az állattenyésztés hagyományosan fontos szerepet tölt be a magyar mezőgazdaságban. A legfontosabb állatfaj a szarvasmarha, a sertés, a baromfi és a juh. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint az élő állatok és állati termékek bruttó kibocsátása folyó alapon 943 milliárd forint volt 2018-ban, termelésük a mezőgazdasági kibocsátás 35,3 %-át adta. A kibocsátás volumene 5,7 %-kal múlta felül 2018-ban az előző évet. A baromfifélék kibocsátása 13, a szarvasmarháké 7, a sertéseké 3 %-kal nőtt.

2018-ban Magyarországon a szarvasmarhák száma 884,8 ezer, a tehenek száma 402,8 ezer egyed volt, előbbi 15 ezerrel, utóbbi 8,1 ezerrel nőtt egy év alatt. A tehenek 51,7 %-át a tejhasznú, 40,7 %-át a húshasznú, 7,6 %-át a kettős hasznosítású fajták adták. A növekedés hátterében elsősorban a húshasznú szarvasmarha állomány növekedése áll. A szarvasmarha állomány többségét gazdasági szervezetek tartják, de a húshasznú állomány bővülésével párhuzamosan előtérbe kerül az egyéni gazdaságok szerepe. A szarvasmarha-állomány 58 %-át gazdasági szervezetek, 42 %-át egyéni gazdaságok tartották 2018-ban.

A KSH adatai szerint a sertésállomány 2,872 millió egyedet tett ki 2018-ban, amely gyakorlatilag megegyezik az egy évvel korábbi szinttel. Az anyakocák számának csökkenése megállt, a KSH év végi felmérése 177,9 ezer egyedet számlált, 3,7 %-kal többet, mint egy évvel korábban. Az afrikai sertéspestis (ASF) magyarországi megjelenése alapvető hatással volt a külkereskedelemre. A korábban meghatározó távol-keleti országok 2017. évi 31 %-os részesedése a magyar sertéshúsexportból 2018-ra 9 %-ra esett vissza. Ugyanakkor ezt részben kompenzálta az európai országokba történő sertéshús

és élősertés export bővülése. A piacok átrendeződése mérsékelte az élő sertés felvásárlási árának csökkenését, amely éves szinten 10 %-os volt 2018-ban.

A baromfiállomány az előző évi felméréshez képest 2,2 %-kal 39,7 millió darabra mérséklődött 2018 decemberében (KSH). Az állomány 77 %-át kitevő tyúkfélék száma 30,7 millióra csökkent. A tojóállomány nem változott számottevően, 11 millió egyedet számláltak 2018. decemberében. A lúdállomány 12 %-kal 1,3 millió egyedre nőtt. A pulykaállomány 2 %-kal 2,8 millióra csökkent. A kacsák létszáma (4,9 millió egyed) 4,2 %-kal bővült. Valamennyi baromfifaj termelése növekedett 2018-ban, közülük a vágókacsa termelés emelkedése volt a meghatározó. A baromfi az összes vágóállat termelés 54,3 %-át tette ki 2018-ban. A vágóbaromfi termelés közel kétharmadát a csirke, 17-17 %-át a kacsa és a pulyka, 5 %-át a lúd tette ki 2018-ban.

A juhállomány 1,1 millió darab, az anyajuhok száma 798 ezer darab volt 2018-ban. A juhállomány mintegy kétharmada az észak- és dél-alföldi régiókban található. Az állomány meghatározó részét, 86 %-át az egyéni gazdaságok tartották. A juhágazat termelése bővült 2018-ban. A vágójuh termelés 3,8 %-kal növekedett éves viszonylatban. Az ágazatban az élő állat exportja a meghatározó. Az élőjuh export mennyisége 13,6 %-kal nőtt 2017-hez képest. Magyarország legnagyobb piaca továbbra is Olaszország volt, a teljes exportunkból való részesedése azonban 86-ról 74 %-ra csökkent. Emellett jelentős volt még Törökország (14%), Németország (5%) és Horvátország (4%). Az élő juh mellett a juhhús exportja növekedett, elsősorban a távol-keleti piacokra. A belföldi juhfogyasztás továbbra is rendkívül alacsony (0,2 kg/fő).

A mezőgazdaság teljes kibocsátásához a zöldség- és gyümölcságazat 10,7 %-kal járult hozzá (2019). A KSH adatai szerint Magyarországon a friss zöldségek kibocsátásának értéke folyó alapon 193,8 milliárd forint volt 2018-ban, 7,8 %-kal magasabb, mint egy évvel korábban. A legnagyobb területen termelt zöldségféle hagyományosan a csemegekukorica, a zöldborsó és a görögdinnye, a zöldségfélék területének együttesen több, mint a felét foglalták el 2018-ban. Termelési érték alapján a paradicsom, a zöldpaprika, a csemegekukorica, a zöldborsó és a görögdinnye volt a legjelentősebb zöldségféle 2018-ban, együtt a termelési érték 59,8 %-át adták. Magyarország évek óta őrzi vezető csemegekukorica-termelő és -exportőr szerepét az EU-ban. A hozamok évről-évre stabilak, köszönhetően a magasfokú gépesített és korszerű technológiákra alapozott termelésnek. Az ipari célra szánt csemegekukorica-termelés felvásárlói szerződéshez kötött szinte mindenhol. A friss fogyasztásra szánt csöves kukorica piacát teljes egészében lefedik a hazai, elsősorban kisebb gazdaságok.

Magyarországon 2018-ban az ellenőrzött ökológiai művelés alatt álló területek növekedése 4,9% volt. Az ökológiai gazdálkodás ezzel a hazai mezőgazdasági területek 4 %-át teszi ki. Ez magasabb a korábbi 2,5-3%-os értéknél, azonban továbbra is elmarad a 2017-es Európai Unió átlagától (7%). Az ökológiai vállalkozások száma is gyarapodott (4%), amihez a döntő többséget képviselő mezőgazdasági termelők mellett a feldolgozók és az importőrök is hozzájárultak. Magyarországon az ellenőrzött ökológiai területek több mint fele rét és legelő. Ezt követik a szántóterületek egyharmados részesedéssel, míg a gyümölcsösök és más többéves kultúrák szerepe lényegesen kisebb. A szántóföldi területek közel felén (46%-án) gabonaféléket termelnek és jelentős az ipari növények aránya is (15,4%).

A MAGYAR ERDÉSZETI SZEKTOR BEMUTATÁSA

A legfrisebb, 2018. évi erdészeti ágazati beszámoló alapján Magyarországon 2054 ezer ha erdőgazdálkodási célú területet tartanak nyilván, amelyből 1939 ezer ha a faállománnyal borított terület. Az erdőgazdasági célú területek 56%-a állami, 1%-a közösségi, és 43%-a magántulajdonban van. A magánerdők birtok- és gazdálkodói szerkezete rendkívül elaprózódott, illetve a magán erdőtulajdonosok és erdőgazdálkodók zöme nem szakember, ami csökkenti az erdőgazdálkodás hatékonyságát és versenyképességét. Az erdők 40%-a természetvédelmi érintettségű védett, vagy Natura 2000 erdő, illetve a fennmaradó erdőkben is számos védelemre szoruló növény- vagy állatfaj él. Az erdők jelentős részének emellett egyéb védelmi vagy közjóléti rendeltetése is van. Ezekre tekintettel hazánkban az erdőgazdálkodás jelentős közérdekű korlátozások mellett zajlik. Az erdő gazdasági, védelmi és közjóléti funkciói közötti összhangot a tízévente ismétlődő, minden erdőre kiterjedő körzeti erdőtervezés, valamint a kötelező szakmai irányítás, illetve az önkéntesen igénybe vehető szaktanácsadás biztosítja. A faállománnyal borított terület közel felén

elsősorban őshonos fafajokból álló erdő található. Ezekben, különösen természetvédelmi érintettségű esetén, ha a feltételek erre adottak, természetkímélő erdőgazdálkodást folytatnak, tarvágás alkalmazása nélkül. A gazdasági rendeltetésű kultúrerődbe és faültetvényekben jellemzően hagyományos vágásos erdőgazdálkodás folyik. A faállománnyal borított terület 7-10%-án végeznek fakitermelést egy évben, amelynek kb. a negyede véghasználat, a többi erdőnevelési célú fakitermelés. A hazai erdőben évente termelődő faanyag (növedék) mindössze kb. 70%-a kerül kitermelésre, így az élőfakészlet évről-évre növekszik.

Az erdőgazdálkodás szakszerűségét és fenntarthatóságát az erdészeti szakemberhálózat garantálja. A magyar erdészeti szabályozás megköveteli az erdőgazdálkodótól, hogy az erdőgazdálkodás szakmai irányítása céljából szakembert, úgynevezett erdészeti szakszemélyzetet alkalmazzon. A nagyobb erdőgazdálkodók ezt jellemzően munkaviszony, a kisebbek megbízási jogviszony keretében biztosítják. Az erdészeti hatóság nyilvántartása alapján hazánkban a 2018. szeptember 27-i állapot szerint 3477 fő teljes jogkörű és 1002 fő pályakezdő, gyakornoki minősítésű erdészeti szakszemélyzet tevékenykedik. A teljes állományból 3173 fő középfokú, 1306 fő pedig felsőfokú végzettségű erdész szakember (adatok forrása: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti igazgatósága). Az erdészeti szakszemélyzet kötelessége az erdő állapotának, és az erdőgazdálkodás folyamatának figyelemmel kísérése, az erdőgazdálkodás szakmai adminisztrációjának vezetése, illetve az erdészeti hatóság felé tett erdőgazdálkodói bejelentések és adatszolgáltatások ellenjegyzése. 2020. július 1-től erdészeti szakirányítói szolgáltatást csak minősített vállalkozások, úgynevezett erdészeti szakirányító vállalkozások nyújthatnak. 2020. November 1-i állapot szerint az erdészeti hatóság eddig 657 ilyen vállalkozást vett nyilvántartásba (adatok forrása: Nemzeti Földügyi Központ Erdészeti igazgatósága, 2019., és NÉBIH Erdészeti Igazgatóság, adatszolgáltatás kérés keretében a NAK számára, 2019.).

Az erdészeti szakirányítási tevékenység tehát kötelező feladatok ellátását jelenti. Ettől elhatároltan működik az erdészeti szaktanácsadási szolgáltatás, amit viszont az erdőgazdálkodók a szükségleteik szerint opcionálisan vesznek igénybe. Mindkét tevékenységet részleges átfedéssel erdészeti szakemberek végzik.

A mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászati ágazatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, ebből az erdőgazdaságban dolgozók aránya kb. 10%. Az erdészeti ágazatban a foglalkoztatottak száma az utóbbi években növekvő tendenciát mutatott (2013-2018 között 6,9%-kal emelkedett, 2015 óta stagnál.) Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban a 10 fő feletti hektáronkénti foglalkoztatás kiemelkedő, az Európai Unióban ez a mutató Magyarországon a legmagasabb. Az erdőgazdálkodási ágazat munkaintenzív jellegét mutatja az is, hogy a bruttó hozzáadott értékben számított 0,2%-os arányhoz képest a foglalkoztatásban tartósan magasabb, 0,6 - 0,5% arányt ér el (KSH, 2020).

Összességében megállapítható, hogy a fenntartható, hatékony erdőgazdálkodás szakszerűségét részben az erdészeti szakirányítási tevékenységet végzők, részben az erdészeti szaktanácsadók biztosítják. Mindkét tevékenységet részleges átfedéssel erdészeti szakemberek végzik.

2. A MAGYAR AKIS ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

A magyar AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System – Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer (magyarul: ATIR)) - központi koordinációja jelenleg kialakítás alatt áll, azonban a rendszer szereplőinek beazonosítása, együttgondolkodása jelenleg is megvalósul a Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszeren keresztül. A jövőre nézve az együttműködésben a koherencia erősödése várható, tekintettel arra, hogy mind kormányzati-, mind szakmai-, mind társadalmi oldalról igény és szándék mutatkozik rá.

Az AKIS szereplői: mezőgazdasági termelők/erdészek/élelmiszer-előállítók, szaktanácsadók, kutatók, mezőgazdasági termelő szervezetek, továbbá kormányzati- és nem kormányzati szervezetek, iskolarendszeren belüli, és iskolarendszeren kívüli oktatás intézmények, hálózatok, média, egyéb szolgálatok, stb., tehát mindazok, akik termelnek vagy ismereteket adnak át.

Kormányzati szinten az Agrárminisztérium (AM), az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI); továbbá a minisztériumok munkáját segítő háttérintézmények a fő AKIS szereplők. Horizontálisan a kutatás és innováció operatív feladatait a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) látja el; a kutatási infrastruktúra fenntartható fejlesztését és nemzetközi hálózatosodását a Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Bizottság (NKIB) segíti.

Az AKIS hatékony működésében az alábbi felsőoktatási intézmények töltik be releváns szerepet: Állatorvostudományi Egyetem, Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Egyetem, Soproni Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Szent István Egyetem, Széchenyi Egyetem. Az említett intézmények állami vagy alapítványi fenntartásban működnek.

Kiemelkedő fontosságú továbbá, az országot lefedő, AM fenntartásában működő agrárszakképző iskolák, és a felnőttképzésben résztvevő intézmények is.

Az AKIS rendszer további szereplői a gazda- és gazdálkodó szakmai- és szakmaközi szervezetek, egyesületek, amelyek az egyes magyarországi mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncokat fogják össze (pl. tej, baromfi, sertés, gabona, zöldség-gyümölcs, juh, gyógynövény, stb. ágazatokban).

Az AKIS működése közvetlenül- és/vagy közvetetten állami-, privát-, EU-s finanszírozásból valósul meg. Ilyen tekintetben a szereplők közé sorolandók a pénzügyi intézmények (pénzügyi- és finanszírozó szervezetek, pl. bankok, hitelintézetek.) Szükséges még megemlíteni az EU által támogatott hálózatokat (Innovációs hálózatok: EIP-AGRI OCS/FCS, LEADER, ENRD), a médiát, és egyéb információs csatornákat (közösségi oldalak, szakkiállítások, stb.), ill. a civil szervezetek működését (alapítványok, tanácsok, egyesületek).

A tudás terjesztésének egyik legfontosabb eleme a média és egyéb multimédiás csatornák, legyen szó on-line médiáról, közösségi hálóról, vagy éppen papír alapú kiadványokról, de ide sorolandók a nemzeti és nemzetközi rendezvények, vásárok is, ahol személyesen találkozhatnak, beszélgethetnek az AKIS szereplői egymással.

A civil szervezetek szerepe elsősorban a fogyasztók és termelők egymás közötti kapcsolatát a személyes jelenléttel erősíti.

Horizontálisan az agrár-élelmiszergazdaság minden területén tevékenységet végzők érdekképviselését a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) látja el, a termeléstől, a feldolgozáson keresztül a kereskedelemig, tekintettel arra, hogy Magyarországon a kamarai tagság kötelező. A NAK a tudásátadásban is komoly szerepet tölt be azzal, hogy – többek között - szervezi a szaktanácsadók képzését és vizsgáztatását, elvégzi a szaktanácsadói tevékenységgel összefüggő koordinációs feladatokat, valamint kialakítja, vezeti és közzéteszi a szaktanácsadók és a szaktanácsadó szervezetek szaktanácsadói névjegyzékét, kapcsolatot tart az Európai Unió tagországainak mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadó szervezeteivel (Magyar Közlöny, 2019). A NAK mellett két szakmai kamara is jelentős szerepet tölt be a tudásátadás területén: az egyik a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara (MNMNK) a másik a Magyar Állatorvosi Kamara (MÁOK).

Az MSzR jogszabályban rögzített keretek mentén, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarán belül működő Országos Szaktanácsadási Központ koordinálásával működik. Az MSzR alapvetően a szaktanácsadási tevékenységhez kapcsolódó szabályozást és koordinációt jelent, viszont a rendszer része a Nemzeti Agrártanácsadási Bizottság (NATaB). A Bizottság javaslattevő, véleményező jogkörrel közreműködik a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadással összefüggő egyes feladatok összehangolásában.

A NATaB tagjait a NAK javaslatára az agrárminiszter nevezi ki. A kamara javaslatának célja az volt, hogy a szaktanácsadási rendszerhez kapcsolódó valamennyi szereplő képviselve legyen a bizottságban, így a döntéshozói szinttől, az agrár-felsőoktatáson, a kutatói, a szakmai és érdekképviselési szinten át a gyakorlatban résztvevőig. A tagi összetétel alapján elmondható, hogy a NATaB gyakorlatilag az AKIS szereplőit fedi le.

3.ábra A Nemzeti Agrártanácsadási Bizottság összetétele. Forrás: NAK (2020)

A MAGYAR AKIS SZEREPLŐI

Az innováció motorja a kutatás fejlesztés, amelyben Magyarországon egyrészt az állami, másrészt a piaci szereplők is megjelennek. A magyar AKIS szereplőinek bemutatását a NATaB összetétele alapján szeretnénk ismertetni, kiegészítve az AKIS legfontosabb célcsoportjával, a termelőkkel és élelmiszer előállítókkal. Az alábbi fejezetben részletesen bemutatásra kerülnek az AKIS szereplői (funkciók, feladatok, rendszerre gyakorolt hatás, stb.).

Mezőgazdasági termelők (mezőgazda/erdőgazda, élelmiszer-előállítók)

A KSH adatai szerint a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210.700 fő vett részt, ugyanebben az évben élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma 145.100 fő volt. A KSH 2016 évi összeírása alapján a mezőgazdaságban dolgozók korösszetétele az alábbiak szerint alakult: a 65 év felettiek aránya 31 %-ot, míg a 35 év alattiak aránya 6 %-ot tett ki. (A gazdaságok számának csökkenésével párhuzamosan, összesen 20 %-kal csökkent az 55–64 éves korosztályba tartozók száma.) A gazdaságok számát tekintve 416.000 egyéni gazdaság, és 9.000 szervezet működött 2016. évben.

Kormányzati szektor és háttérintézményei, hatóságok

Az Agrárminisztérium (AM) a mezőgazdaságért, élelmiszeriparért, halászatért, erdészetért, környezeti, természeti erőforrásokért, vidékfejlesztésért felelős. A tárca kiemelt célja a tudáslapú fenntartható és versenyképes agrárgazdálkodás, a stabil élelmiszer-előállítás, egyúttal az élhető vidékhez szükséges intézkedések meghozatala és azok támogatása.

Az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz (ITM) az ipar, a kereskedelem, az innováció, a kutatás, a klímaváltozás, és a hulladékgazdálkodás, az Emberi Erőforrások Minisztériumhoz (EMMI) pedig, a felsőoktatás és a szakképzés (kivéve az agrárszakképzés) tartozik.

A minisztériumok munkáját olyan háttérintézmények segítik, mint a NAIK-Agrárgazdasági Kutatóintézet (NAIK-AKI), stb. Ezenkívül vannak olyan hatóságok, amelyek információs füzeteket jelentetnek meg, információs kampányokat szerveznek, így ilyen szempontból az AKIS részét képezik. Például a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH, ami az AM-hez tartozik) is készít tájékoztató füzeteket, ill. kampányokat is szervez a fogyasztók részére, ösztönözve a lakosságot az élelmiszerek tudatos, biztonságos kiválasztására.

Iskolarendszeren belüli, és iskolarendszeren kívüli oktatás: Középfokú oktatás (szakiskolák), felsőoktatás (egyetemek, főiskolák), felnőttképzés

A középfokú oktatást, a mezőgazdaságban és az élelmiszer-feldolgozás területén az országos szintű középfokú agrárszakképzés bázisát az Agrárminisztérium fenntartásában működő agrárszakképző iskolák adják. Az oktatás minőségére további fejlesztési igény mutatkozik. Az intézményeket az alulfinanszírozottság jellemzi, és az ágazat alacsony vonzereje miatt nagyon nehéz megtalálni a megfelelő színvonalú, magasan képzett oktatókat a tanításhoz (alacsony a diákok, oktatók, és szakmai hozzáértők száma), melyet a döntéshozók is felismertek. 2020. július 1-vel az addigi 47 agrár-szakképző iskolát 5 agrárszakképzési centrumba integrálták: Közép-magyarországi Agrárszakképzési Centrum, Alföldi Agrárszakképzési Centrum, Déli Agrárszakképzési Centrum, Északi Agrárszakképzési Centrum, Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum. A szakképzés fejlesztése érdekében lényegesen nagyobb hangsúlyt kívánnak adni a térség gazdasági szereplőivel történő együttműködésnek, a gazdálkodás hatékonyságának, és a kihasználtság javításának.

Nemzetközi összehasonlításban a magyar felsőoktatás az agráriumban jól reprezentált. Az AKIS-ban az egyetemek fontos szerepet játszanak, mivel tudástranszfer központként is funkcionálnak: kutatási-, oktatási- és szaktanácsadási tevékenységet is folytatnak, ilyen módon szerepet játszanak az innováció területén a fiatal generáció ösztönzésében. Az egyetemek közreműködésével demonstrációs gazdaságok (mintagazdaságok) működnek, ahol a hallgatók megismerkedhetnek új technológiákkal és a legfrissebb kutatási eredményekkel. Jó példa erre a Széchenyi Egyetem (SZE) mintagazdasági hálózata, amely több mint 60 mintagazdaságból/mintaüzemből áll. A mintagazdasági hálózat a teljes agrárvertikumot felöleli és fontos eszköze az egyetemi kutatási eredmények gyakorlatba való átültetésének.

Több egyetem felismerte a mezőgazdasági szaktanácsadási szolgáltatás jelentőségét, így olyan kurzusokat is indítanak, amelyek nagy hangsúlyt fektetnek a "soft készségek" (soft skills) fejlesztésére. Az ilyen típusú készségek kulcsszerepet töltenek be a hatékony ismeretátadásban, ezért a szaktanácsadási munkában is alapvető szerepet játszanak. Ezek az egyetemek általában arra törekcsenek, hogy uniós szintű együttműködésekben és projektekben is részt vegyenek, ezzel hangsúlyozva a felsőoktatási képzés jelentőségét. (Mind a Széchenyi Egyetem (SZE), mind a Szent István Egyetem (SZIE) elismert ezen a területen.)

A magyar agrárfelsőoktatásban a diplomás hallgatók száma csökken, továbbá azon hallgatók, akik diplomát szereznek, nem feltétlenül a saját szakterületükön belül helyezkednek el. Egyre nagyobb szükség mutatkozik egy jól szervezett és lokális igényeket kielégítő felsőoktatási struktúrára. Ennek szükségét felismerte az oktatási rendszer, így 2020-ban a felsőoktatási szektor jelentős átalakuláson ment/megy keresztül, ami új finanszírozási alapokra helyezi a működést. Az ezzel elérni kívánt cél a hatékonyabb, korszerűbb oktatás, a minőségi tudásátadás jegyében. A modellváltó intézmények alapítói- és fenntartói joga közvetlen állami kézből vagyonkezelő alapítványokhoz kerültek/kerülnek, ezzel megújítva az agrár-felsőoktatást. 2020. augusztus 1-jén az Eszterházy Károly Egyetem gyöngyösi Károly Róbert kampusza és a Pannon Egyetem Georgikon Kara beolvadt a Szent István Egyetembe, valamint a Kaposvári Egyetem és a Szent István Egyetem egy szervezetben működik tovább. Az integrációba nemcsak egyetemeket, hanem agrár-kutatóintézeteket is bevontak, így lehetőség nyílik arra, hogy az oktatók és kutatók a gyakorlatban felmerülő problémákat közösen oldják meg. Az új intézmény-csoportban mintegy 15 ezer hallgatóval folytatódik a 2020/2021-es tanév, a piaci igények és a külföldi trendek figyelembevételével.

A felnőttképzésben az EMMI 2020. szeptember 1-jén új képzési rendszert indított el, ami a gazdaságban zajló változásokra kíván reagálni azzal, hogy az új igényeknek megfelelően indít képzéseket a jövőben, ezzel teljes struktúraváltást hajt végre az ágazatban. A cél az, hogy a képzések minősége mérhető legyen, az adminisztratív terhek csökkenjenek, továbbá növekedjen a képzésbe bevontak száma. Az rendszer egyik eszköze az új Felnőttképzési Adatszolgáltatási Rendszer (FAR) bevezetése.

Kutatóközpontok, kutatóintézetek

A mezőgazdasággal kapcsolatos alapkutatást az állami tulajdonú Magyar Tudományos Akadémiához (MTA) tartozó Agrártudományi Kutatóközpont (ATK) végzi, az MTA-ATK honlapján található információk szerint. Az ATK speciális helyzetéből adódóan, erős alapkutatási tevékenységgel rendelkezik, továbbá a gyakorlatban közvetlenül hasznosítható fajtáival és szabadalmaival a magyar mezőgazdaság szántóterületének jelentős hányadára biztosít biológiai alapokat, ezáltal meghatározó befolyással rendelkezik a növénytermesztési

ágazatra. Európai szinten mérve is jelentős bázisa az agrártudományoknak és nagyban hozzájárul a szakmai- és tudományos ismeretátadáshoz. Az ATK az Állatorvos-tudományi Intézet, a Mezőgazdasági Intézet, a Növényvédelmi Intézet és a Talajtani és Agrokémiai Intézet munkáját koordinálja.

Szintén az MTA-hoz tartozik az Ökológiai Kutatóközpont (ÖK) melynek fő feladata a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák magas színvonalú kutatása, beleértve a vízi és szárazföldi élővilágot. Az intézmény elsősorban ökológiai kutatásoknak ad otthont, de számos vizsgálat kapcsolódik a mező- és erdőgazdálkodás biodiverzitásra kifejtett hatásához.

A Szegedi Biológiai Kutatóközpont (SZBK) a nemzetközileg elismert magyar élettudományi kutatások meghatározó intézménye. A kutatott témák a molekuláris és sejtbiológia számos területét ölelik fel, s a baktériumok ipari hasznosításától a termesztett növények irányított nemesítésén át az emberi egészség és a környezetvédelem kérdéseiig terjednek. Az SZBK döntően a tudományos alapkutatások műhelye, de az ott dolgozó kutatók kezdeményező szerepet játszanak biotechnológiai vállalkozások életre hívásában, menedzselésében, valamint oktatási feladatok ellátásában is.

Mindhárom fent említett szervezet az Eötvös Loránd Kutatói Hálózat (ELKH) irányítása alatt végzi tevékenységét. A tudásátadás- és ismeretátadás jól működő csatónája, amely bibliográfiai adatbázisként a magyarországi kutatók tudományos eredményeinek tárháza (akár teljes szöveg-tartalmi eléréssel) a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT), ami feladatát az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével látja el a honlapjukon található információ szerint.

Az alkalmazott kutatások alapvetően az egész országra kiterjedő Nemzeti Agrárkutatói és Innovációs Központba (NAIK) koncentrálódnak (Agrárgazdasági Kutatóintézet; Agrár-környezettudományi Kutatóintézet; Állattenyésztési, Takarmányozási és Húsipari Kutatóintézet; Élelmiszer-tudományi Kutatóintézet; Erdészeti Tudományos Intézet; Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutatóintézet; Halászati Kutatóintézet; Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóintézet; Mezőgazdasági Gépesítési Intézet; Öntözési és Vízgazdálkodási Kutatóintézet; Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet; Zöldségtermesztési Önálló Kutatói Osztály; Növénytermesztési Önálló Kutatói Osztály), ill. az Agrárminisztériumhoz tartozó egyéb intézetekhez. Az intézetek kutatásokat végeznek, de részt vesznek a gazdálkodók felé irányuló ismeretek átadásában is, szemináriumok szervezésében, tanácsadás vagy kísérleti állomáslátogatások formájában. A technológiai kutatás mellett a NAIK részét képezi az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) is, a magyar agrárgazdaság vezető, államilag finanszírozott kutatóintézete. Az AKI egyharmada kutatásokat-, míg a fennmaradó rész adatkezeléssel- és információk elemzésével foglalkozik. Ezen tevékenységek révén az AKI segíti a magyar kormány gyakorlati kutatásra irányuló munkáját és tudományos támogatást nyújt az agrárpolitika döntéshozói számára; ugyanakkor az eredményeket a mezőgazdaság szereplők számára is elérhetővé teszi.

A hazai kutatás-fejlesztés és innováció kormányzati szintű koordinációját és kiszámítható finanszírozásának stabil intézményi rendszerét hivatott biztosítani a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH). A Hivatal feladata, hogy kialakítsa a hazai kutatás-fejlesztés és innováció (KFI) kormányzati koordinációjának és kiszámítható finanszírozásának stabil intézményi rendszerét, biztosítva a rendelkezésre álló források hatékony, átlátható és értékteremtő felhasználását. Az NKFIH a jövőre vonatkozó magyar KFI stratégia megújításával foglalkozik, továbbá a központi kutatásfinanszírozási alapot kezeli, mint az ITM háttérintézménye. Az NKFIH Hivatal célkitűzése a nemzeti innovációs rendszer megerősítése, a tudományos központok, vállalatok és vállalkozások dinamikus együttműködésének ösztönzése, a vonzó innovációs környezet kialakítása. Az NKFIH készíti elő Magyarország tudományos kutatási-, fejlesztési- és innovációs stratégiáját, kezeli a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap forrásait, képviseli Magyarországot Kormányát és a magyar KFI közösséget a nemzetközi és európai KFI szervezetekben.

Fontos megemlíteni a kutatóintézetek között az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézetet (ÖMKi), amely Magyarország egyetlen ökogazdálkodásra specializálódott kutatóintézete, erős nonprofit háttérrel. Kutatásaik olyan témákra összpontosítanak, melyek jelentős és újszerű eredményeket szolgáltatnak az ökológiai

élelmiszertermelés gyakorlata számára. Kiemelkedő jelentőséggel bír a magyar biogazdálkodók számára, hogy az ÖMKI szaktanácsadási és kutatási szolgáltatásokat is nyújt.

A Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft. - részben mezőgazdasági célú profiljával - kutatásokat végez többek között az agro-biotechnológia, a biomassza alapú gazdaság és a körforgásos gazdaság területén, a honlapbemutató szerint. Ez a szervezet alapította a Magyar Bioeconomy Klasztert, ami a magyarországi biomassza-alapú gazdasági szektort segíti.

Szintén a tudásátadás és az innovációt segíti az Agrárinformatikai Klaszter, amelynek célja, hogy a működő kapcsolatrendszerén keresztül az informatikai-, agrár- és élelmiszeripari ágazat szereplőit hatékonyan képviselje a döntéshozók felé, továbbá segítse a kommunikációt a felek között. A Körforgásos Gazdaság Nemzeti Hivatala (KGNH) az ITM-hez tartozik, de alapvetően magánpénzből (vállalatok számára dolgozik) és EU/nemzeti támogatásokból (projektjavaslatok benyújtása) finanszírozzák.

Összességében elmondható, hogy az állami kutatóintézetek és egyetemek keretein belül a kutatók és oktatók egyben tanácsadói szolgáltatást is nyújthatnak, de a mezőgazdasági ágazatban valójában nem létezik olyan állami szervezet, amelynek kizárólagos célja a tanácsadási szolgáltatás nyújtása.

Szaktanácsadás, szaktanácsadók és szaktanácsadói szervezetek

A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK) fog össze. Az OSzK koordináló, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszer (MSzR - Farm Advisory System (FAS), ami az EMVA forrásból támogatható szaktanácsadás) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között. Feladatait a 16/2019. (IV.29.) AM rendelet, valamint a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról szóló 2012. évi CXXVI. törvény, 15/B. paragrafusa határozza meg. Az operatív feladatait a NAK saját szervezeti keretein belül látja el a Szakképzési és Szaktanácsadási Igazgatóság Szaktanácsadási csoportja. Többek között itt érhető el a szaktanácsadók nyilvántartása, illetve a szaktanácsadók képzését és vizsgáztatását érintő információk összessége, olvasható a NAK honlapján. 2019-ig alapvetően csak a támogatott szaktanácsadáshoz kötődő szaktanácsadók nyilvántartása tartozott az OSzK feladatkörébe, azonban a fent hivatkozott jogszabály értelmében, az ágazathoz kapcsolódó szakterületen szaktanácsadási tevékenységet folytató természetes személy és szervezet részére is kötelező a bejelentkezés. Ennek értelmében nemcsak a független, de a kereskedelmi érdek mentén szaktanácsadást folytatók is a rendszer részei.

Magyarországon a nyilvántartás szerint 1100 szaktanácsadó nyújt szaktanácsadási szolgáltatást, ezeknek a szaktanácsadóknak nagyon fontos szerepe van a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatások elérésében, a környezetvédelmi- és adminisztratív követelmények által támasztott szigorú megfelelésben. Az ilyen típusú szolgáltatásra nagy szükség van, mivel a gazdák nem minden esetben járatosak az adminisztratív feladatok elvégzésében, ill. az adminisztratív teher miatt jelentős lenne a munkából való kiesésük, továbbá vannak olyan területek az országban ahol a gazdálkodók számítástechnikai ismerete is fejlesztésre szorul. Ugyanakkor a vidékfejlesztési pályázatok-, a projektmenedzsment adminisztratív oldalról történő elvégzésben és megírásban és benyújtásban kulcsszerepet töltenek be a szaktanácsadók. Egyre jobban érezhető a növekvő kereslet a technológiai szaktanácsadás iránt is (új technológiák, precíziós gazdálkodási eszközök, ökológiai gazdálkodási megoldások, integrált növényvédelem, öntözés javítása). A szaktanácsadók és szaktanácsadó szervezetek olyan hálózatként működnek Magyarországon, amelyre a mezőgazdasági termelők valóban támaszkodhatnak. Itt szükséges megjegyezni, hogy a középvállalkozások, ill. a nagyobb gazdaságok saját tanácsadói szervezetekkel (saját alkalmazottakkal) rendelkeznek.

A speciális jellegű technológiai szaktanácsadást néhány, általában külföldi magánszemély vagy cég alkalmazza. Ezeket a közepes- vagy nagyméretű speciális gazdaságok veszik igénybe, olyanok, amelyeknek valóban egyedi szaktudásra van szükségük (pl. sajtékészítéshez francia-, borkészítéshez olasz-, eper termeléshez holland szaktanácsadó).

A mezőgazdasági alapanyagokat gyártó társaságok (inputanyag-gyártók): egyéni érdekeik mentén adnak szaktanácsot, ilyen módon nem pártatlanok, de jelenlétük és befolyásuk számottevő a magyar agrárszektorban.

Vezető szerepet töltenek be a technológiai támogatásban, tudásátadásban. Főként herbicidekkel, műtrágyákkal, vetőmagokkal és mezőgazdasági gépek forgalmazásával foglalkoznak.

Szakmai- és szakmaközi szervezetek

Magyarországon számos olyan gazdaszervezet működik, amely egy adott ágazatra összpontosít (pl. szántóföldi gazdálkodás, erdészet, kertészet, juhtartás, stb.), de létezik olyan is, amely valamennyi gazdálkodó érdekképviselői szerve, és így, a többi ágazati szervezet ernyőszervezeteként működik. Ilyen a gazdálkodók számára 2013-ban alapított agrár-érdekképviselői szervezet, a Nemzeti Agrárkamara (NAK), amely jelenleg kb. 1200 fő alkalmazottat foglalkoztat országosan, ebből 610 falugazdász, akik többek között tájékoztató tevékenységet látnak el, valamint segítik a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben. A NAK felőli- és képviseli az egész agrár-élelmiszeripari ágazat szereplőit (a tagság kötelező a gazdálkodóknak, az élelmiszer-feldolgozóknak, a kereskedőknek és a szolgáltatóknak - azaz 400.000 tagnak összesen). Többetinformációt nyújt és tudástranszferként működik a tagok számára (rendezvények-, szemináriumok-, oktatások-, külföldi tanulmányutak szervezésével), személyesen valamint tájékoztató kiadványokon keresztül. A 610 falugazdászból álló országos hálózat, több mint 20 éves tapasztalattal rendelkezik az egész ország területén. A falugazdászok a helyi információszolgáltatás és tudásátadási pontok. A szolgáltatás kiterjesztése a határokon átnyúló területekre és a magyar kisebbségek számára is elérhető. A NAK tagja többek között az Európai Gazdálkodók és Európai Termelőszövetkezetek tömörítő szervezetnek (COPA-COGECA - Committee of Professional Agricultural Organisations-General Confederation of Agricultural Cooperatives), a Gazdálkodók Világszervezetének (WFO - World Farmers' Organisation), a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Európai Fórumának (EUFRA - European Forum for Agricultural and Rural Advisory Services) és a Dél-kelet Európai Szaktanácsadási Hálózatnak (SEASN - South Eastern Europe Advisory Service Network), továbbá az Agrárkutatás Állandó Bizottság Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer Stratégiai Munkacsoportjának (SCAR AKIS SWG - Standing Committee on Agricultural Research Agricultural Knowledge and Innovation System). A NAK szervezetén belül, de független státuszban működik az Országos Szaktanácsadói Központ.. Az OSZK feladatai: a tanácsadók regisztrációja, nyilvántartása és képzése (1100 fő), továbbá kapcsolatban áll más releváns AKIS szereplőkkel (pl.: Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat). A NAK felel az agrár-élelmiszeripari szakképzésért, regisztrálja és koordinálja a duális képzésben résztvevő diákokat és gazdaságokat, tanulmányi versenyek szervezését koordinálja, közreműködik a mester tanfolyamok és -vizsgák szervezésében, és az agrár-élelmiszeripari szakmák népszerűsítésében is.

A Fiatal Gazdálkodók Szövetsége (AGRYA) a fiatal gazdálkodók felé irányuló tudásáramlás fokozása, és tudásátadása terén aktív. Programjaikkal a fogyasztók szemléletformálását és a fiatalok gazdálkodási kedvének előmozdítását segítik. Tekintettel arra, hogy korlátozott pénzügyi forrással rendelkeznek, az utóbbi időben egyre inkább együttműködnek a NAK-kal és együtt dolgoznak a generációs megújulás vonatkozásában.

Szövetkezetek, termelői szervezetek, termelői csoportok, szabályozó tanácsok, integrátorok

Számos olyan szakmai- és szakmaközi szervezet létezik Magyarországon, amely egy adott ágazat igényeire összpontosít, és az érdekképviselővel rendelkező politikai döntéshozók felé képviseli az adott csoportot, promócióval tájékoztatja a fogyasztókat az aktualitásokról, valamint az ágazat gazdálkodói számára információt, ismeret- és egyéb szolgáltatást nyújt. Jó példa erre a Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (Fruitvab). A szervezet rendszeresen rendez szakmai napokat - még idegen nyelven is - egy adott témára összpontosítva, továbbá felméréseket végez, megvizsgálja a piaci lehetőségeket, tanácsot ad, támogató képzést nyújt, összeköti a gazdákat. Az aktív szerveződések független szaktanácsadást nyújtanak, elsősorban a saját szakterületükön. Hasonlóan működik a Délalföldi Kertészek Szövetkezete (DélKerTÉSZ), ami együttműködik az egyetemekkel annak érdekében, hogy kutatási tevékenység útján megoldja tagjai közös problémáit, továbbá segít a hallgatók számára a szakmai gyakorlatok megszervezésében is. Egy másik jó példa a Gyümölcseért Kft. kezdeményezése, amely a politikai döntéshozók, a kutatók és a termelők együttműködését segíti, vagy a MEGÉR-TÉSZ Szövetkezet, akik képzéseket szerveznek tagjaik részére a tudásátadás jegyében. Sok tenyésztési szervezet működik, amely segíti az információáramlást a tenyésztők, az alapanyag-szolgáltatók és a tenyésztés iránt

érdeklődő szereplők között. A Magyarországi Sertésenyésztők és Sertéstartók Szövetsége (MSTSZ) ernyőszervezetként fogja össze a Magyarországon bejegyzésre került sertésenyésztő szervezeteket. Az egyesület segíti az információáramlást és a termelők tájékoztatását: többek között az adott szabályozási rendelkezésekről, a KAP támogatási feltételekről, továbbá minden tenyésztővel napi kapcsolatban állnak, így azok igényeiről is rendszeresen készítenek felméréseket. A Juh- és Kecsketenyésztők Szövetsége is közvetlen kapcsolatot ápol a tenyésztőkkel: az információáramlás növelése mellett évről évre díjakat adnak a legjelentősebb gazdaságok számára. A Magyar Charolais Tenyésztők Egyesülete is jó példaként szolgál: a tagjait rendszeresen tájékoztatja mind szabályozási-, mind technológiai kérdésekben.

Vannak olyan integrátorok, amelyek specifikusan segítik a tudásáramlást, amellyel céljuk, a piaci kereslet növelése. Egy-egy ágazatba koncentrálnak, ilyen például a baromfiágazatban a Master Good Kft., amely integrálja a baromfitenyésztőket, szervezi és irányítja az elsődleges piacot, a gyártási folyamatokat, valamint az értékesítést is. Szoros szakmai kapcsolatot tart fenn a beszállítóival és különös figyelmet fordít képzésükre. Magyarországon 168 elismert Termelői Csoport, és 5 elismert Termelői Szervezet működik, sajnos azonban az említett szervezetek nem mindegyike aktív. Sok szövetkezet részint kereskedelmi tagszervezetként működik, és nem nyújt igazi, releváns tanácsadást.

EU-s szereplők, kapcsolati hálók (hub-ok)

Az Agrárminisztérium - a fentebb említettek mellett - országos szinten működteti az EIP-AGRI Hálózatot (Európai Innovációs Partnerség a „mezőgazdasági termelékenységért és fenntarthatóságért”). A hálózat célja az agrárgazdaság és erdőgazdálkodási ágazat termékenyebbé, és fenntarthatóbbá tétele. Ezen keresztül segítséget nyújt az új kihívásokhoz történő alkalmazkodáshoz (piaci áringadozás, klímaváltozás, szigorúbb környezetvédelmi szabályok, élesebb verseny) az AKIS szereplői számára. Az EIP-AGRI hálózat működtetése (Service Point) a NAK-kal, az NAIK-AKI-val és a magyar NRN-nel együttműködésben történik. A tudást és az innováció terjesztését szolgáló infrastruktúrák és adattárak közül érdemes megemlíteni az EIP platformot (<https://eip.fm.gov.hu>), amely jelenlegi és a leendő magyarországi Operációs Csoportok (OG) számára lehetővé teszi az innovatív ötleteik regisztrálását, megosztását, valamint későbbi eredményeik publikálását. Az oldalon az Európai EIP hálózattal kapcsolatos hasznos információkat és híreket is követhetik az érdeklődők. Jelen tanulmány megírásáig 58 nyertes pályázatot tart nyilván az AM.

A kormányzat egyszerűsített eljárási rendszer kiépítésére törekszik az agrár-élelmiszeripari ágazat innovatív kezdeményezései területén, emellett kulcsszerepet játszik a nemzetközi együttműködésekben, és a kutatók kapacitásépítésének előmozdításában nemcsak Magyarországon, hanem a szélesebb közép-kelet-európai makró-régióban is. Ilyen pl. a BIOEAST kezdeményezés, amely a Visegrádi országok élelmiszer-gazdasági és biogazdasági KFI érdekeit koordinálja és képviseli a fenntarthatóság és a biomassza-alapú gazdaság-, a tudásalapú mezőgazdaság-, az akvakultúra-, és az erdészet területén. A nemzeti AKIS jövője szempontjából az AM-AKI-NAK KAP stratégiai tervezés és annak jövőbeni működtetése kiemelkedően fontos, amelyre együttműködési megállapodást kötött egymással a három szervezet: a kormányzatot-, a tudományt-, és a gazdálkodók érdekeit képviselve.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat titkársági feladatai (National Rural Network - NRN) a Széchenyi Programirodától a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.-hez került 2020. április 1-től, így a titkárság szinergiában működik az Európai Unió Vidékfejlesztési Hálózattal (ENRD). A magyar területi hálózat, tájékoztatást ad a vidékfejlesztési intézkedésekről, továbbá felméréseket is végez. Az NRN 2020-tól az AM-hez tartozik, és célja a vidékfejlesztési kezdeményezések fokozása hazai pénzügyi forrásból, összhangban a nemzeti vidékfejlesztési programban meghatározott prioritásokkal. A Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.-hez (HOI) tartozó Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) a vidékfejlesztésben érintett AKIS szereplőket hivatott hálózatba szervezni, úgy, hogy az a vidék megtartó erejét, társadalmi-gazdasági fejlődését, felzárkóztatását, és a támogatási források hatékony felhasználását széles körben elérhetővé tegye.

A magyar LEADER program a helyi közigazgatás, a vállalkozók és civil szervezetek összefogására épül. Célja az, hogy a kisközösségek saját kezükben tartják a tényleges, helyi szintű döntéseket. Földrajzilag összefüggő, 10 és 100 ezer közötti lakosságszámú település-csoportokat

hoz létre az érintettek által kidolgozott térségfejlesztési stratégiák megvalósítására. Az egymás mellett élő és dolgozó szereplőket egyenrangú partnereknek tekinti, így közösen alakítják élőhelyüket, és ezen keresztül saját jövőjüket.

A fent bemutatott intézmények elkötelezettek az innováció és a hatékony ismeretátadás tekintetében, ezért számos nemzetközi projekt megvalósításában vesznek részt (I2Connect, NEFERTITI, FAIRShare, EUREKA, EURAKNOS, EFFECT, LIFE, stb.)

Agrár- Élelmiszeripari szektor, inputanyag előállítók és forgalmazók, technológiai tanácsadás

A technológiai tanácsadást nyújtó inputanyag előállítók és forgalmazók jelenléte és befolyása az AKIS-ban rendkívül fontos és megkérdőjelezhetetlen. Vezető szerepet töltenek be a műszaki-technológiai tanácsadásban a gazdálkodók számára. Elsősorban műtrágyákkal, vetőmagokkal és mezőgazdasági gépek forgalmazásával foglalkoznak. Tekintettel arra, hogy „ingyenes” technológiai tanácsadást nyújtanak (megjegyzés: a szolgáltatás díja az alapanyagok árába beépítésre kerül, tehát valójában nem ingyenes), az ilyen típusú tanácsadás kielégítheti azon gazdálkodók igényét, akik nem veszik igénybe a független tanácsadást. Ezek az inputanyag előállító és forgalmazó cégek új technológiákon alapuló tudás-átadási módszereket fejlesztettek ki (technológiai tanácsadás), amelyek kiszolgálják a gazdákat a legfrissebb időjárás- és kártevő-előrejelzési, tápanyag-kezelési adatokkal, és egyéb információkkal, amelyeket e-mailben, sms-ben, hírlevélben, on-line hirdetési (pop-up-ok) alkalmazásokban jutatnak el ügyfeleik részére. Kulcsszerepet játszanak az új termékek és -technológiák népszerűsítésében, terjesztésében. Egyedülálló módon az egyik legnagyobb magyarországi input szolgáltató (integrátor) néhány évvel ezelőtt komplex tanácsadási szolgáltatást indított el Magyarországon, ún. holisztikus megközelítést alkalmazva a gazdaság méretének függvényében, díj ellenében (nem automatikus, vagyis nem épül be a termékek árába, hanem díj ellenében vehető igénybe).

Összefoglalva elmondható, hogy az AKIS többi szereplője számára az inputanyag előállító és forgalmazó vállalatok jó partnerek lehetnek a tanácsadásban, például a területi képviselői hálózatok felhasználásával, továbbá a „jó gyakorlatok” kereséséhez, felismeréséhez a már működő ügyfélhálózatuk hasznos lehet, mert rajtuk keresztül az érintett- és érdekelt gazdaságok bevonhatók az AKIS-ba.

Mezőgazdasági- és élelmiszeripari feldolgozók

Az élelmiszer-feldolgozók aktivitása mérsékelt a tudásáramlás és a tudásátadás vonatkozásában. Jó példa azonban az ilyen interakcióra egy adott feldolgozó vállalat konkrét elvárása a szállítóval szemben (ismeretátadás az új technikai, technológiai elvárásokkal szemben). Ez azonban inkább a nagy, akár nemzetközi anyavállalati háttérrel rendelkező szereplőkre jellemző, akik sok esetben saját, teljes mértékben felszerelt kutatói bázissal rendelkeznek, vagy ennek hiányában anyagi körülményei lehetővé teszik a kutatások megvásárlását. Az élelmiszerlánc közepes, de főként kisebb résztvevőinek ugyanakkor mind saját kutatási, mind anyagi lehetőségei korlátozottak. Az élelmiszeriparon belüli tudásmegosztás ösztönzésére egy sor lehetőség áll rendelkezésre, beleértve a hálózatok kialakítását (pl. tudásközpont), az együttműködést az egyetemekkel, kutatóműhelyekkel és a legjobb gyakorlatok megosztását. Az élelmiszer-feldolgozó ágazatban azonban még nem találták meg a tudásmegosztás széles körben alkalmazható legjobb gyakorlatokat.

Pénzügyi szervezetek bankok

Az mezőgazdasági ágazat finanszírozási forrásainak biztosítása szempontjából fontos szerepe van a pénzintézeteknek, pénzügyi szereplőknek. Továbbá az egyes pénzintézetek szakosodott formában együttműködnek az érintett szereplőkkel, hogy olyan konstrukciókat dolgozzanak ki, amellyel segíthetik az ágazati beruházásokat, és az innováció terjedését. AKIS szereplőként a hatékony ismeretátadásra és az ügyfelek minőségi kiszolgálására törekednek.

Civil szervezetek: alapítványok, egyesületek, tanácsok

Magyarországon a civil szervezetek is részt vállalnak az ismeretátadásban, azonban csak bizonyos területeken vannak jelen, mert speciális céllal jöttek létre. Például a Zsörk Alapítvány, amely az agrár-erdőgazdálkodást segíti, vagy a szójababtermelést támogató Magyar Szója és Fehérjebab Egyesület, ill. a Kisléptékű

Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Érdekképviselőinek Egyesülete (KISLÉPTÉK), amely a kisebb élelmiszer- előállítókat támogatja, továbbá az Éltető Balaton-felvidéki Egyesület, ami egy kifejezett vidéki térség fejlesztésével foglalkozik.

Online média, hírportálok

A gyakorlati oldal szemléletformálásában, tájékoztatásában kiemelt befolyásoló erőként szerepel a média, illetve a hírportálok. Az agroinform.hu például egy nagyon népszerű mezőgazdasági portál, ezen a portálon a gazdák/termelők a legújabb technológiai információkat szinte azonnal elérhetik. Fontos megemlíteni az ország legnagyobb szakvásárait és konferenciáit: a Precíziós Gazdálkodási Konferenciát és Kiállítást (PREGA), az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítást (OMÉK), a Hungexpo szervezésében az AGROmashEXPO és AgrárgépShow kiállítást és vásárt. Kiemelendő információátadó még a Portfolio internetes hírportál, amely a gazdasági- és a pénzügyi oldal találkozásának platformja: rendszeresen szervez magas színvonalú konferenciákat, ahol kutatóintézeteknek, gazdálkodó szervezeteknek, politikai döntéshozóknak és a bankszektor szereplőinek is lehetősége van kifejezni a véleményüket az adott téma kapcsán. Az Agro Napló szintén jól ismert hírportál, amelynek saját magazinja van, továbbá rendezvényeket is szervez az agrárium szereplői számára.

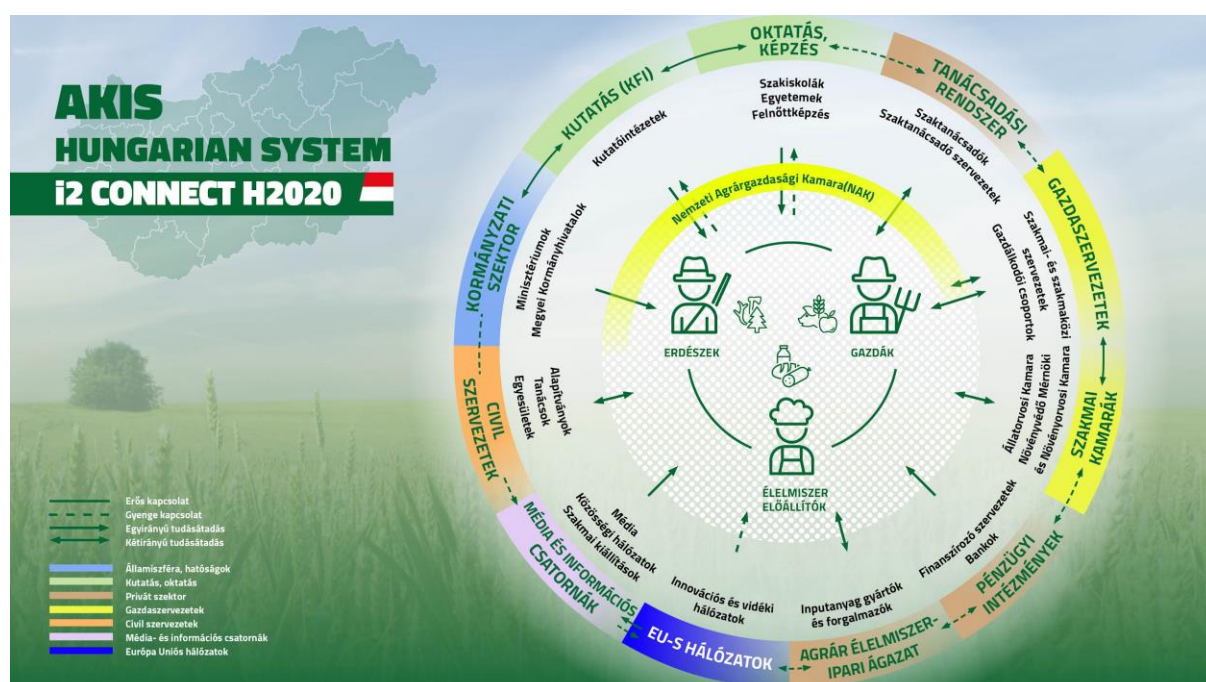

AKIS DIAGRAM

A magyar AKIS központi szereplői a gazdák, erdészek, és élelmiszer-előállítók. Az ő munkájukat segíti az őket körülvevő intézményrendszer, úgy mint a kormányzati szektor, a kutatás-fejlesztés, az oktatás, a tanácsadási rendszer (Országos Szaktanácsadási Központ), a különböző gazdaszervezetek, szakmai kamarák, továbbá a pénzügyi intézmények, EU-s hálózatokon keresztül, a média- és információs csatornák, és civil szervezetek.

Az AKIS szereplők közötti kapcsolatokat tekintve, lehetnek esetlegesek vagy rendszeresek, közvetlenek vagy közvetettek. A NAK különböző fórumok szervezésével (tematikus munkacsoportok (pl. NAK KAP AKIS alMunkacsoport), egyeztetések, rendezvények, konferenciák, tájékoztatók stb.) segíti az egyes szereplők közötti kapcsolatok kialakítását, a tudásátadást, ill. információáramlást. Az egyes szereplők között a NAK-tól független kapcsolatrendszer is kialakul és működik.

A magyar AKIS aktuális felépítését a 4. ábra mutatja be.

4.ábra A magyar AKIS. Forrás: saját szerkesztés

3. A SZAKTANÁCSADÁS TÖRTÉNETE, FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

Kozári J. Szaktanácsadás (2007) című kiadványában részletesen kifejtésre kerül a Magyar szaktanácsadási rendszer kialakulása, fejlődése napjainkig. "A szaktanácsadás csírái Magyarországon a középkorban alakultak ki. Büszkéek lehetünk arra, hogy hazánk nemcsak Európában, hanem világszerte is az elsők között volt a mezőgazdasági szakoktatás és a hozzá kapcsolódó szaktanácsadás megszervezésében." Aztán úgy folytatja, hogy Magyarországon a szaktanácsadásról szóló első hiteles, írott dokumentum 1892-re datálódik. Az 1900-as évek elején, a szaktanácsadás intézményesített kerete elsősorban a mezőgazdasági szakoktatási hálózatban kezdett kialakulni, országos szervezetté azonban ekkor még nem vált. 1936-ban minden alsó- és középfokú mezőgazdasági szakoktatási intézmény címében és feladatkörében szerepelt a "Szakiskola és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomás" elnevezés. A nagyüzemekre alapozott szaktanácsadási tevékenység 1965-ben vette kezdetét. A területhez és témához való kötöttség és a központi kijelölés megszűnt, önkéntes jelentkezéssel lehetett a Központi Szaktanácsadói Címjegyzékbe felvételt nyerni; a Címjegyzékbe vett szervezetek vezetőiből, és képviselőiből alakult meg 1968-ban az Országos Mezőgazdasági Szaktanácsadási Bizottság (OMSzB). A szaktanácsadási hálózat szűkös keretei az 1980-as évek végére országos kiterjedésűvé vált, és valamennyi mezőgazdasági nagyüzemet érintette. Ekkor mintegy 225 szaktanácsadó intézmény 7.100 szaktanácsadója dolgozott, elsősorban a nagyüzemek számára. Magyarországon a XX. század végére bontakozott ki az az irányváltás, amely a nyugat-európai országokban korábban már kialakult. Ezekben az országokban a szaktanácsadás tekintetében, továbbra is a mezőgazdasági termelők jelentették az elsődleges célcsoportot, azonban egyre jelentősebb szerepet kaptak a mezőgazdasági lakosságot képező egyéb csoportok is. A kormányok által támogatott vidékfejlesztési programok lehetővé tették a mezőgazdasági szaktanácsadók megjelenését. Cser (2001) közlése szerint ezek között a szaktanácsadó szervezetek között azonban nem volt megfelelő információs kapcsolatrendszer, hálózat kialakítva, sok részadat és hiányos információ gyűlt össze, amit nem tudtak kezelni és megfelelően felhasználni. Az iparszerűvé vált termelési rendszerekben különösen fontos volt az új ismeretek alkalmazása, új technológiák bevezetése, tehát a hasznos szaktanács is jelentős szerephez jutott. A termelési rendszerekhez szerződéses úton kapcsolódhattak a partnergazdaságok, gazdálkodók. Kozári (1993) szerint a termelési rendszerek szaktanácsadási tevékenysége is nagyban hozzájárult a magyar mezőgazdaság magas színvonalához. Ennek ellenére az ilyen típusú szaktanácsadás eltér a mai fogalmaink szerinti szaktanácsadástól. Az integrálódott termelőket általában az állami gazdaságok, termelőszövetkezetek szakemberei látták el szaktanáccsal, ritkábban a termelési rendszerek „tanácsadói”.

Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz. Hazánkban 2005 őszén kezdődött meg az agrár-szaktanácsadás rendszerének átalakítása a magyar kormány által bejelentett intézkedések és az EU 2003 őszén hatályba lépett rendeleteiben foglaltak figyelembevételével. Az átalakítás célja az volt, hogy a gazdálkodók igényeinek megfelelő és lehetőségeiket figyelembe vevő, több pilléren nyugvó, könnyen és olcsón igénybe vehető, magas színvonalú szolgáltató rendszer működjön. Mindez megfelel az EU 1782/2003/EK, 1698/2005/EK és 1974/2006/EK rendeletében meghatározott, 2007. január 1-től kezdődően minden tagország által kötelezően működtetendő Mezőgazdasági Tanácsadó Rendszerrel (MSZR) szemben támasztott követelményeknek. Az MSZR feladata, hogy a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére nyújtott szolgáltatás keretében pótolja, kiegészítse azokat az ismereteket, illetve szellemi kapacitásokat, amelyek a termelés minőségi javításához szükségesek.

A magyar MSZR szereplői: Országos Szaktanácsadási Központ (OSzK), Regionális Szaktanácsadási Központ (RSzK), Területi szaktanácsadási központ (TSzK), Szakmai szaktanácsadási központ (SzSzK), valamint Országos Szaktanácsadási Bizottság később Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság (NATaB).

2014. szeptember 30-ig a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) látta el az OSZK feladatait, azonban 2014. október 1-től, az OSZK a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (a továbbiakban: NAK) szervezeti keretein belül működik. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési szaktanácsadói tevékenységről szóló 73/2015. (XI. 6.) FM rendelet értelmében támogatott szaktanácsadói tevékenység folytatására az jogosult, aki rendelkezik az e rendelet alapján a NAK által kibocsátott engedéllyel. Az engedélyezési eljárás a NAK által kezelt

Elektronikus Szaktanácsadói Névjegyzékkezelő

Rendszeren (ESzNR) keresztül kezdeményezhető. A szaktanácsadók számára az alap- és a kötelező képzéseket, valamint a kapcsolódó vizsgákat a NAK szervezi és bonyolítja le. A Regionális Szaktanácsadási Központok (7 db, regionális földrajzi lefedettséggel) az agrár-felsőoktatási intézmények tudásbázisára alapozva segítették a területi szaktanácsadási központok szaktanácsadási munkáját, továbbá a szaktanácsadási szolgáltatások hatékonyságának növelése és új szaktanácsadási szolgáltatások kialakítása érdekében végezték a szaktanácsadók alap és kötelező továbbképzését. A Területi Szaktanácsadási Központok látták el a támogatott szaktanácsadási feladatokat, vagyis a tényleges gyakorlatban megvalósított tanácsadást. A 2007-2013-as időszakban 82 akkreditált TSzK működött, amelyek közül 2016-ban 23 szervezet végzett aktív szaktanácsadási tevékenységet. A Szakmai szaktanácsadási központok (SzSzK) az agrár-kutatóhelyeken, fejlesztő és szolgáltató, valamint egyetemi továbbképzési helyeken létrehozott szervezetek, melyek a saját szakterületükön belül a speciális problémák megoldásához nyújtottak segítséget a TSzK-k és a szaktanácsadók számára. A Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság (NATaB) az irányító hatóság szakmai tanácsadó testületeként - javaslattevő, véleményező jogkörrel közreműködik a mezőgazdasági szaktanácsadással összefüggő egyes feladatok összehangolásában. A bizottság 2019-es megújításának célja az volt, hogy a szaktanácsadási rendszerhez kapcsolódó valamennyi szereplő képviselve legyen a bizottságban, így a döntéshozói szinttől, az agrárfelsőoktatáson, a kutatói, a szakmai és érdekképviselési szinten át a gyakorlatban résztvevőkig.

Összességében elmondható, hogy az agrárszaktanácsadási tevékenységnek vannak hagyományai Magyarországon és az utóbbi években is dinamikusan fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara létrehozásával új szintre emelkedett a gazdálkodók érdekképviselése és a szaktanácsadási szolgáltatás.

4. SZAKTANÁCSADÁSI SZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ SZERVEZETEK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

A szaktanácsadó szervezetek piaci alapon működő gazdasági társaságok vagy egyéni vállalkozók, akik tevékenységüket jellemzően adott földrajzi területen, de gyakran akár országos lefedettséggel végzik. Szaktanácsadó szervezet kizárólag olyan szakterületre szerezhet jogosultságot, amely szakterületekre a közreműködő szaktanácsadási jogosultságot szerzett.

SZAKTANÁCSADÁSI SZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ SZERVEZETEK ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

Jelenleg Magyarországon 48 szaktanácsadó szervezet szerepel a nyilvántartásban, közülük 24 db inputanyag forgalmazóktól független, ebből 17 db szervezet pedig támogatott szaktanácsadási tevékenység végzésére jogosult. Nyolc szervezet nem végez kereskedelmi szolgáltatást, ugyanakkor támogatott szaktanácsadást sem folytat.

Támogatott szaktanácsadó szervezet lehet, az a pályázati úton kiválasztott szervezet, amely az Európai Unió területén székhellyel, Magyarországon legalább telephellyel, a vonatkozó jogszabályban felsorolt tématerületeken tanácsadási szolgáltatást folytat olyan személyek részére, akik legalább részben az államháztartás alrendszeréből, európai uniós forrásból vagy nemzetközi megállapodás alapján egyéb forrásból finanszírozott támogatás jogosultjai lehetnek.

SZAKTANÁCSADÁSI POLITIKA, FINANSZÍROZÁSI RENDSZEREK

A magyar MSZR feladata, hogy a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére - a velük megkötött polgári jogi szerződés alapján - nyújtott szolgáltatás keretében pótolja, kiegészítse azokat az ismereteket, illetve szellemi kapacitásokat, amelyek a termelés minőségi javításához szükségesek. Az MSZR szereplőinek feladata a tényleges tanácsadás megvalósítása a kedvezményezettek részére a földgazdálkodással és a mezőgazdasági üzem vezetéssel kapcsolatban.

A támogatott szaktanácsadás kiemelt szerepet játszik abban, hogy a hazai termelők és élelmiszer feldolgozók, valamint erdőgazdálkodók jól használhassák fel a támogatási forrásokat, ismerjék és betartsák a kötelezettségeiket és versenyképes, a fenntarthatóságot szem előtt tartó mezőgazdasági, élelmiszer-feldolgozási és erdészeti tevékenységet tudjanak végezni.

A 2014-2020-as programozási időszakra a Kormány a Partnerségi Megállapodásban célul tűzte ki az egész életen át tartó tanulásban való részvétel ösztönzését. A cél elérését a szaktanácsadó szervezetek együttműködésével tervezi megvalósítani a támogatott szaktanácsadásra irányuló pályázati felhívásban foglalt feltételek mentén. Magyarország Vidékfejlesztési Programjában az intézkedés célja az agrár-, erdő-, és élelmiszergazdaság szereplői számára az igényeiknek megfelelő olyan szakmai segítséget nyújtani, amely elősegíti elsősorban a hatékony tudásátadást és az innováció fokozását, továbbá a Vidékfejlesztési Programban érintett célcsoportok gazdasági versenyképességének növelését, figyelembe véve a fenntarthatóság, környezet-, és klímavédelem, valamint az erőforráshatékonyság követelményeit is. A szaktanácsadási tevékenység az erdőgazdálkodók esetében elsősorban a természetes élőhelyek megőrzésére, a vadon élő állatok, növények védelmére, továbbá a Víz Keretirányelv érvényesülésére, az élelmiszer-feldolgozók esetében az egészséges és biztonságos élelmiszerek előállítására irányul. Az intézkedés hozzájárul a KAP valamennyi átfogó célkitűzéséhez.

Az intézkedés keretében a szaktanácsadási szolgáltatás két különböző formában, egyéni és csoportos szaktanácsadás keretében történik az alábbi célterületeken:

1. egyéni szaktanácsadás:

- A) célterület: mezőgazdasági termelők;
- B) célterület: fiatal mezőgazdasági termelők;
- C) célterület: erdőgazdálkodók;
- D) célterület: vidéki térségekben lévő mikro-, és kisvállalkozásnak minősülő élelmiszer-feldolgozó vállalkozások részére.

2. csoportos szaktanácsadás:

- A) célterület: mezőgazdasági termelők;
- B) célterület: fiatal mezőgazdasági termelők;
- C) célterület: erdőgazdálkodók;
- D) célterület: vidéki térségekben lévő mikro-, és kisvállalkozásnak minősülő élelmiszer-feldolgozó vállalkozások részére;
- E) célterület: REL-együttműködés termelői.

Innovációs célok: A magas szintű és naprakész szakmai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkező szaktanácsadók segítségével jelentősen növelhetők a gazdálkodók innovációs ismeretei, valamint az innovációk gyakorlati alkalmazásához is tanácsokat kaphatnak.

Klímapolitikai célok: A szaktanácsadók kiemelt feladata, hogy felhívják a szaktanácsadásban résztvevők figyelmét a klímapolitikai célokhoz hozzájáruló, azaz az üvegházhatású gázok kibocsátását, ill. energiafelhasználást csökkentő termelési módszerekre, ill. ezek alkalmazásához gyakorlati tanácsokat adjanak. A tanácsadásnak ki kell terjednie továbbá az éghajlatváltozás mérsékléséhez, és az ahhoz való hatékony alkalmazkodáshoz, a biológiai sokféleség és a vizek védelmének szem előtt tartását célzó gazdálkodáshoz, a környezeti teljesítmény növeléséhez. A támogatott szaktanácsadás jelentősége hazánkban leginkább a kis- és közepes méretű gazdaságok számára releváns. Ezek a gazdaságok, alacsony jövedelem szintjük miatt ritkán, vagy egyáltalán nem engedhetik meg, hogy saját szaktanácsadót foglalkoztassanak, ugyanakkor a tevékenységük időigénye miatt önállóan nehezen és gyakran későn jutnak megfelelő információkhoz. Kötelezettségeiket, lehetőségeiket így nem minden esetben ismerik és ezért azok betartása, vagy a lehetőségek kihasználása sem mindig megfelelő. Éppen ezért, mint ahogyan az EMVA rendelet is meghatározza, a gazdaságok szintjén a támogatott szaktanácsadásnak Magyarországon is ki kell terjednie az alábbiak közül legalább egyre:

- 1. Gazdálkodási követelmények, jó mezőgazdasági és környezeti állapot előírásai, üzemi szintre vonatkozó követelmények;
- 2. Éghajlatra, környezetre kedvező hatású mezőgazdasági gyakorlatok, a mezőgazdasági terület fenntartása;

3. VP-ben előírányzott, a mezőgazdasági üzemekre vonatkozó intézkedések;
4. Víz-keretirányelv követelményei;
5. Integrált növényvédelmi alapelvek;
6. Munkahelyi vagy a mezőgazdasági üzemi biztonsági előírások;
7. Mezőgazdasági gazdálkodás elindítása (választható gazdálkodási formák, számvitel, vállalatgazdaságtan, fiatal gazda alprogram);
8. Erdőgazdálkodási tématerület;
9. A vállalkozás gazdasági és környezeti teljesítménye.

Támogatott szaktanácsadói tevékenységet a 2014-2020 közötti időszakban a VP1-2.1.1-2.1.2-17 Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás felhívásra támogatási kérelmet benyújtott és a szolgáltatásra kiválasztott szaktanácsadói szervezetek valósítják meg.

A támogatott szaktanácsadásra kiválasztott szervezetekre vonatkozó elvárások:

1. ügyfél-azonosító megléte;
2. szaktanácsadói részt vettek és teljesítették a kötelező továbbképzéseket;
3. munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll névjegyzéki szaktanácsadókkal;
4. szaktanácsadói által képesek a 1305/2013/EU rendelet 15. cikkben meghatározott témakörök közül legalább három témakörre szaktanácsot adni.

A támogatást igénylő csak olyan szervezet lehet, amely a jogszabályi feltételek szerint átlátható szervezetnek minősül.

SZAKTANÁCSADÁSBAN DOLGOZÓK ÉS AZ ISMERETÁTADÁS MÓDSZEREI

Magyarországon szaktanácsadási szolgáltatást a kapcsolódó jogszabály szerinti névjegyzékben szereplő jogi és magánszemélyek nyújthatnak. A szaktanácsadói munka során használt legfontosabb ismeretátadási módszerek az alábbiak:

- egyéni: farmlátogatás, hivatali konzultáció;
- csoportos: előadások; bemutatók szervezése;
- online eszközök használata: weboldal, blog, közösségi platformon szakmai aloldal;
- írásos formában alkalmazott módszerek és
- tömegkommunikáción keresztüli módszerek.

Probléma megoldás esetén a cél az egyénre szabott javaslatok, megoldások átadása.	Probléma megelőzés esetén cél a problémák elkerülése.
Farmlátogatás	Előadás tartása
Hivatali konzultáció	Bemutató szervezése
Online és telefonos kapcsolattartás	Tömegtájékoztatás (közösségi média, televízió, rádió)
Írásos anyagok készítése (e-mail, levél, emlékeztető)	Írásos anyagok (szakcikkek, broszúra, szakkönyvek)

Forrás: NAK (2020)

A SZAKTANÁCSADÓ SZERVEZETEK ELSŐDLEGES CÉLCSOPORTJAI

Az elsődleges célcsoportok meghatározásánál a támogatott szervezetek esetében rendelkezünk adatokkal. A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezeteket az Irányító Hatóság (IH) által kiadott pályázati felhívás alapján választották ki. Jelenleg 17 szervezet végezhet uniós forrásból támogatást, ugyanakkor a kijelölésük 2019 június-július között történt meg, ezért kapcsolódó

tevékenységről és a konkrét eredményekről még kevés információval rendelkezünk. A VP-ben megfogalmazott szakterületenként elérendő gazdálkodói számot a 6. számú táblázat tartalmazza.

Fókuszterület	Tanácsadásban részesülők tervezett száma (fő)
Elsődleges mezőgazdasági termelés	40 250
Élelmiszer-feldolgozás	5 250
Erdőgazdálkodás	4 500
Környezetgazdálkodás	18 000
REL-együttműködés gazdálkodója	2 000
Fiatal Gazdálkodó	4 200

6.ábra A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezetek számára előírt gazdálkodói létszám fókuszterületenként bontásban. Forrás: VP1-2.1.1-2.1.2-17 pályázati felhívás (2017)

A SZAKTANÁCSADÓI MUNKA PROGRAMOZÁSA ÉS TERVEZÉSE

A szaktanácsadói program tartalmaz egy ütemtervet, ami a szaktanácsadót abban segíti, hogy mikor és melyik tanácsot kell közzétenni, és mely módszereket célszerű adott pillanatban alkalmazni. Például a növényvédelemmel kapcsolatos programokat az előtt kell beindítani, mielőtt a kórokozók megjelenése várható. A szaktanácsadónak ezekre a feladatokra fel kell készülnie. Az alkalmazásra javasolt módszereknek egymást kell támogatniuk, s ebben sokat segíthet ütemezésük.

A szaktanácsadó feladata, hogy olyan programot készítsen, amely képes tudatosítani a gazdában hiányzó ismereteinek körét, és a program megvalósításával elérhető előnyökön keresztül vonzóvá kell tennie a megoldást. (Kozári & Tóth (2019).

A támogatott szaktanácsadó szervezet szaktanácsadási tervének a támogatás elszámolásához az alábbi információkat kell tartalmaznia (VP1-2.1.1-2.1.2-17 Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás pályázati felhívás):

- Tervezett ügyfélszám
- Tervezett ügyfélszám besorolása közvetett kedvezményezettenként
 - mezőgazdasági termelő;
 - élelmiszer-feldolgozó;
 - erdőgazdálkodó;
 - fiatal gazda;
 - REL- együttműködés termelője.
- Részt vevő szaktanácsadók szakterületei
- Támogatott szaktanácsadásban résztvevő szaktanácsadók száma
- Részt vevő szaktanácsadók által lefedett kötelezően választandó témakörök (1305/2013/EU rendelet 15. cikk (4), (5), (6) bekezdés szerinti témakörök)
- Tervezett támogatott egyéni szaktanácsadási óraszám
 - Egyéni szaktanácsadás nettó órája
 - Egyéni szaktanácsadási szolgáltatáshoz biztosított, ellenértéknek minősülő támogatás után fizetendő áfa
 - Megkötött szerződésenként értendő

- óraszámok összege
- várható szolgáltatási óradíj
- Egyéni szaktanácsadás bruttó óradíja
- Tervezett támogatott csoportos szaktanácsadási óraszám
 - Csoportos szaktanácsadás nettó óradíja
 - Csoportos szaktanácsadási szolgáltatáshoz biztosított, ellenértéknek minősülő támogatás után fizetendő áfa
 - Csoportos szaktanácsadás bruttó óradíja
 - óraszámok összege
 - várható szolgáltatási óradíj.

A FAS-T ALKOTÓ SZAKTANÁCSADÓ SZERVEZETEK ÉS MŰKÖDÉSÜK ÉRTÉKELÉSE

A szaktanácsadó szervezetek működéséről Magyarországon 2019. május 29-től állnak rendelkezésre adatok a szervezetek által benyújtott éves beszámolók alapján. A jogszabály szerint nyilvántartott szaktanácsadó szervezeteknek 2020. február 28-ig kellett a beszámolót elkészíteni és benyújtani az OSZK-hoz az erre a célra létrehozott online felületen. A beszámolók adataiból készül a szervezetek értékelése.

2019 évben 10 alatti ügyfele 5 szervezetnek, 10 és 39 közötti ügyfele 50 szervezetnek, 40 és 99 közötti ügyfele 4 szervezetnek, 100 fő feletti ügyfélszáma 11 szervezetnek volt. Az ügyfélszámokat részletes bontásban a 7. ábra tartalmazza.

7.ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása. Forrás: NAK (2019)

5. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

E jelentés fő célja a magyar AKIS átfogó vizsgálata, különös tekintettel a mezőgazdasági szaktanácsadási szolgáltatásokra. A tanulmány tartalmazza a magyar mezőgazdasági és erdészeti ágazat és az AKIS általános jellemzőit, továbbá kitér a szaktanácsadás történeti fejlődésére. Részletesen bemutatásra kerülnek a szaktanácsadási szolgáltatást nyújtó szervezetek, szakpolitikai kérdések, az ismeretátadás módszerei, valamint a FAS-t alkotó szaktanácsadó szervezetek és működésük.

A szerzők az AKIS-t egy olyan rendszerként határozzák meg, amely összeköti az embereket és az intézményeket a kölcsönös tanulás előmozdítása, valamint a mezőgazdasághoz kapcsolódó technológiák, ismeretek és információk előállítás, megosztása és felhasználása céljából. A rendszer integrálja a gazdálkodókat, a szaktanácsadókat, az agrárképzésben oktatókat, a kutatókat és további szereplőket, akik a különféle forrásokból származó ismereteket és információkat generálják, megosztják és felhasználják a mezőgazdasági szektor működtetése és fejlesztése érdekében.

5.1. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK 1-3. FEJEZET

Magyarország legfontosabb természeti kincse a termőföld. Területének 70 %-a alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, és ezen arányon belül 72 %-ot tesznek ki a szántóföldek. Magyarországon a foglalkoztatottak száma 2011-2018 között folyamatosan emelkedett, 2019-ben meghaladta a 4,5 millió főt. A mezőgazdaság a lakosság élelmiszer-ellátását tekintve a nemzetgazdaság kiemelkedő fontosságú ágazata, amit a COVID 19 világjárvány okozta korlátozó intézkedések méginkább megerősítettek. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban foglalkoztatottak száma 2019-ben 210,7 ezer fő volt, az előző évhez képest 2,0 %-kal csökkent. A változatos termőhelyi adottságoknak köszönhetően a szántóföldi növénytermesztés igen sokszínű, de meghatározó a gabonafélék, valamint az olajos növények szerepe. Magyarország jó adottságokkal rendelkezik a takarmánytermeléshez és az állattartáshoz, ezért az állattenyésztés hagyományosan fontos szerepet tölt be a magyar mezőgazdaságban. Az ökológiai gazdálkodás a hazai mezőgazdasági területek 4 %-át teszi ki. Magyarországon 2055 eha erdőterületet tartanak nyilván, amelynek 56%-a állami tulajdonban van.

A magyar AKIS meglehetősen heterogén szerkezetű. A különböző szakminisztériumok mellett meghatározó szerepet töltenek be a tanácsadási rendszer szereplői, az oktatás és a kutatás résztvevői, szakmai kamarák, érdekvédelmi szervezetek, gazdaszervezetek, média és információs csatornák, civil szervezetek és a különböző EU-s hálózatok. Kulcsszerepet tölt be az AKIS-ban a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, különös tekintettel a gazdálkodók érdekvédelmére terén, továbbá az információk generálása és továbbadása tekintetében. A tudásátadásban és az újítások gyakorlati alkalmazásában, azok elterjesztésében kiemelkedő szerepe van a szaktanácsadásnak, amelyet az Országos Szaktanácsadási Központ fog össze. Az OSzK koordináló, nyilvántartó és ellenőrző szerepkört tölt be a hazai mezőgazdasági szaktanácsadási rendszer (MSzR - Farm Advisory System (EMVA forrásból támogatható szaktanácsadás)) keretein belül, annak feladatai- és szereplői között. Magyarországon a nyilvántartás szerint 1100 szaktanácsadó nyújt szaktanácsadási szolgáltatást, ezeknek a szaktanácsadóknak nagyon fontos szerepe van a KAP (Közös Agrárpolitika) támogatások elérésében, a környezetvédelmi- és adminisztratív követelmények által támasztott szigorú megfelelésben. Magyarországon számos olyan gazdaszervezet működik, amely egy adott ágazatra összpontosít, de létezik olyan is, amely valamennyi gazdálkodó érdekképviselői szerve, és így, a többi ágazati szervezet ernyőszervezeteként működik. Ilyen a gazdálkodók számára 2013-ban alapított agrár-érdekképviselői szervezet, a Nemzeti Agrárkamara (NAK), amely jelenleg kb. 1200 fő alkalmazottat foglalkoztat országosan, ebből 610 falugazdász, akik többek között tájékoztató tevékenységet látnak el, valamint segítik a kamarai tagokat a tevékenységükkel kapcsolatos kérdésekben.

Az agrárszaktanácsadási tevékenységnek nagy hagyományai vannak Magyarországon és az utóbbi években is dinamikus fejlődött az ismeretátadás minősége és módszertana. Az utóbbi évtizedekben markáns változásokon ment keresztül a szaktanácsadási rendszer.

5.2. ÖSSZEGRZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK 4. FEJEZET

Jelenleg Magyarországon 48 szaktanácsadó szervezet szerepel a nyilvántartásban, közülük 24 db inputanyag forgalmazótól független, ebből 16 db szervezet pedig támogatott szaktanácsadási tevékenység végzésére jogosult. Nyolc szervezet nem végez kereskedelmi szolgáltatást, ugyanakkor támogatott szaktanácsadást sem folytat. A szaktanácsadó szervezetek piaci alapon működő gazdasági társaságok vagy egyéni vállalkozók, akik tevékenységüket jellemzően adott földrajzi területen, de gyakran akár országos lefedettséggel végzik. Szaktanácsadó szervezet kizárólag olyan szakterületre szerezhet jogosultságot, amely szakterületekre a közreműködő szaktanácsadói jogosultságot szerzett.

Magyarországon szaktanácsadási szolgáltatást a kapcsolódó jogszabály szerinti névjegyzékben szereplő jogi és magánszemélyek nyújthatnak. A szaktanácsadói munka során elsősorban egyéni és csoportos ismeretátadási módszereket alkalmaznak a szaktanácsadók, ugyanakkor a pandémia rámutatott arra is, hogy az online eszközök használata mekkora jelentőséggel bír.

A szerzők véleménye szerint a magyar AKIS további fejlesztése az alábbiak segítségével lehetséges:

- Tudásáramlás fokozása a kutatás és a gyakorlati élet között. Ez arra ösztönzi a kutatókat, hogy találkozzanak gyakorlati szakemberekkel, tematikus rendezvényeket szervezzenek a gazdaságokban, ahol bemutatják az eredményeiket, így a gazdák és a kutatók találkoznak és tapasztalatot cserélnek egymással.
- A mezőgazdasági termelők igényeinek minél szélesebb körű és folyamatos felmérése és az eredmények megosztása a szaktanácsadókkal, akik közvetítői szerepet töltenek be a különböző innovatív kezdeményezésekben; ismereteket adnak át és tematikus továbbképzéseket/bemutatókat tartanak az ismeretek átadása és frissítése céljából.
- Interaktív innovációs kezdeményezések ösztönzése. A szereplők összekapcsolásának elősegítése, hazai és határokon átnyúló felhívások/lehetőségek megosztása, a tudáscsere megkönnyítése, innovációs támogató szolgáltatások létrehozása, projektek kidolgozása, továbbá innovatív ötletek felkutatása.
- A generációk közötti megújulás támogatása szakértői együttműködések útján.
- A digitális fejlődés támogatása az agráriumban. A szektorban fellelhető adattárak fejlesztése és gyakorlatorientált felhasználása a digitális készségek fejlesztésére.
- Az oktatási hálózatban rejlő releváns potenciált a jövőben érdemes még hatékonyabban kihasználni. Az agrárfelsőoktatási intézményekben/kutatóközpontokban felhalmozott kutatási eredményeket még gyorsabban a gazdálkodói gyakorlatba szükséges transzferálni, innovatív ismeretátadási módszerek segítségével.

6. IRODALOMJEGYZÉK

Agrárminisztérium, Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság (2020). A Magyarországon működő, elismert termelői csoportok és ezek szakági szövetségeinek listája.

<https://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/hirek/termeloi-csoportok>

Agrártudományi Központ (2019). MTA Agrártudományi Kutatóközpont tudományos-szakmai koncepciója, ATK szervezeti stratégia 2020-2023. <http://www.agrar.mta.hu/hu/kutatokozpont>

Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közhasznú Nonprofit Kft. (2019). Biomassza alapú gazdaság. <http://www.bayzoltan.hu/hu/biookonomia/>

Bizottsági Szolgálati Munkadokumentum, 2019. évi országjelentés – Magyarország (2019). https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-hungary_hu.pdf

Cser, J. (2001). Regionális agrárszaktanácsadó hálózat modelljének kialakítása és működésének tapasztalatai az Észak-nyugat -magyarországi régióban. Doktori (PhD) értekezés, 1- 125 p.

European Commission Directorate-General for Agriculture and Rural Development, Preparing for future AKIS in Europe Standing Committee on Agricultural Research (SCAR) - 4th Report of the Strategic Working Group on Agricultural Knowledge and Innovation Systems. (2019) <https://scar-europe.org/index.php/akis-documents>

Erdővagyon, Erdő- és Fagazdálkodás Magyarországon (2018): https://nfk.gov.hu/Magyarorszag_erdeivel_kapcsolatos_adatok_news_513

Nemzeti Földügyi Központ (2020). Erdészeti szakirányító vállalkozások kapcsolatfelvételi adatai. https://nfk.gov.hu/Erdeszeti_szakiranyito_vallalkozasok_kapcsolatfelveteli_adatai_news_1012

Felhívás a Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás. (VP1-2.1.1-2.1.2-17).

Innovációs és Technológiai Minisztérium, Gazdaságstratégiaért és Szabályozásért Felelős Államtitkárság (2020). Tájékoztató a felnőttképzők számára a szeptember 1-jén induló, megújult felnőttképzési rendszerről. https://www.kormany.hu/hu/innovacios-es-technologiai-miniszterium/gazdasagstrategiaert-es-szabalyozasert-felelos-allamtitkar/hirek/tajekoztato-a-felnottkepzok-szamara-a-szeptember-1-jen-indulo-megujult-felnottkepzesi-rendszerrol?fbclid=IwAR0dq3JGQRBTahSVTaSV_TAh0JqTAlozRk4UsviSgGAQx46txHjoBTPZdLA

Kozári, J. (1993). A mezőgazdasági szaktanácsadás módszertana. MSZKI, Gödöllő, 28 p.

Kozári, J. (2007). Szaktanácsadás DE AMTC AVK, 15 p.

Kozári, J., Tóth K. (2019). Mezőgazdasági szaktanácsadás alapjai. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.

Központi Statisztikai Hivatal (2019). Magyarország számokban. Gazdaság-Társadalom-Környezet, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mosz/mosz19.pdf>

Magyar Közlöny Budapest (2019). 16/2019. (IV. 29.) AM rendelet: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2019&szam=71>

Magyar Tudományos Akadémia (2013). MTA Agrártudományi Kutatóközpont Martonvásár

[http://www.agrar.mta.hu/sites/default/files/pictures/II_koz_2_tev_muk_2_kiadvanyok/kiadvany_ATK_kiadva
ny_HU_reprint.pdf](http://www.agrar.mta.hu/sites/default/files/pictures/II_koz_2_tev_muk_2_kiadvanyok/kiadvany_ATK_kiadva
ny_HU_reprint.pdf)

Magyar Tudományos Akadémia (2020). Magyar Tudományos Művek Tára, az MTMT működési rendje.
<https://www.mtmt.hu/az-mtmt-mukodesi-rendje>

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). Jogszabályi Összefoglaló - Intézményi változás a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatnál. <https://www.nak.hu/tajekoztatasi-szolgaltatas/jogszabalyok/235-jogszabalyi-osszefoglalo/101470-intezmenyi-valtozas-a-magyar-nemzeti-videki-halozatnal>

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2019). NAK KAP Stratégiai Tervezés AKIS alMunkacsoport ülés. ppt. előadás.

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). <https://www.nak.hu/szakmai-infok>

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2020). Szaktanácsadók 2019 évi beszámolóinak értékelése munkaanyag.

Tóth, K. (2005). A mezőgazdasági ismereti rendszer értékelése és fejlesztésének lehetőségei Magyarországon. Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő, 50. p.

SWD (2019) 1016 final - BIZOTTSÁGI SZOLGÁLATI MUNKADOKUMENTUM, 2019. évi országjelentés – Magyarország, A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI TANÁCSNAK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ EURÓCSOPORTNAK, 2019. évi európai szemeszter: az 1176/2011/EU rendelet szerinti értékelés a strukturálisreformok terén elért haladásról, a makrogazdasági egyensúlyhiány megelőzéséről és korrekciójáról, továbbá a részletes vizsgálat eredményeiről - Brüsszel, 2019.2.27. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-hungary_hu.pdf

388/2017. (XII. 13.) Korm. rendelettel elrendelt Országos Statisztikai Adatfelvételi Program 1254 számú adatgyűjtése (2018). Beszámoló az erdőterületről, az erdősítésekről és a fakitermelésről a 2018. évben.

7. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AGRYA	Fiatal Gazdálkodók Szövetsége
AKIS	Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer
AM	Agrárminisztérium
ATK	Agrártudományi Kutatóközpont
COPA-COGECA	Mezőgazdasági Szakmai Szervezetek Bizottsága és az Európai Unió Mezőgazdasági Szövetkezeteinek Általános Szövetsége
DélKerTÉSZ	Délalföldi Kertészek Szövetkezete
EIP-AGRI Service Point (SP) Operational Group (OG) Focus Group (FG)	Európai Innovációs Partnerség a „mezőgazdasági termelékenységért és fenntarthatóságért” Szolgáltató pont Operatív Csoport Fókusz Csoport
ELKH	Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENRD	Európai Unió Vidékfejlesztési Hálózattal
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ESzNR	Elektronikus Szaktanácsadói Névjegyzékező Rendszer
EUFRA	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szaktanácsadók Európai Fórumának
EU	Európai Unió
FAR	Felnőttképzés Adatszolgáltatási Rendszer
FAS	Mezőgazdasági Szaktanácsadási Rendszer
Fruitveb	Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács

HOI	Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft-hez
ITM	Innovációs és Technológiai Minisztérium
KAP	Közös Agrárpolitika
KFI	kutatás-fejlesztés és innováció
KGNH	Körforgásos Gazdaság Nemzeti Hivatala
KISLÉPTÉK	Kisléptékű Termékelőállítók és Szolgáltatók Országos Érdekképviselőinek Egyesülete
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében
MÁOK	Magyar Állatorvosi Kamara
MNMNK	Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara
MNVH	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
MSTSZ	Magyarországi Sertésenyésztők és Sertéstartók Szövetsége
MSZR FAS	Mezőgazdasági Tanácsadó Rendszerrel Farm Advisory System
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTMT	Magyar Tudományos Művek Tára
NAIK	Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központba
NAIK-AKI	NAIK-Agrárgazdasági Kutatóintézet
NAK	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
NAKVI	Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet
NATaB	Nemzeti Agrár-tanácsadási Bizottság
NÉBIH	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal

NKFIH	Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
NKIB	Nemzeti Kutatási Infrastruktúra Bizottság
NRN	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat titkársága
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
OMÉK	Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítást
OSZK	Országos Szaktanácsadói Központ
ÖK	Ökológiai Kutatóközpont
ÖMKi	Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézetet
PREGA	Precíziós Gazdálkodási Konferenciát és Kiállítást
REL	Rövid Ellátási Lánc
RSzK	Regionális Szaktanácsadási Központ
SEASN	Dél-kelet Európai Szaktanácsadási Hálózat
SZBK	Szegedi Biológiai Kutatóközpont
SCAR AKIS SWG Standing Committee on Agricultural Research Agricultural Knowledge and Innovation System	Agrárkutatás Állandó Bizottság Agrár Tudásátadási- és Innovációs Rendszer Stratégiai Munkacsoport
SZE	Széchenyi Egyetem
SZIE	Szent István Egyetem
SzSzK	Szakmai szaktanácsadási központok
TSzK	Területi szaktanácsadási központ
Visegrád Group	Visegrádi Együttműködés
VP	Vidékfejlesztési Program

WFO	Gazdálkodók Világszervezete
GDP	Bruttó Hazai Termék
KSH	Központi Statisztikai Hivatal

8. ÁBRÁK JEGYZÉKE

- 1.ábra Magyarország geopolitikai elhelyezkedése. Forrás: Europe map study (2020)
- 2.ábra Néhány szántóföldi növény betakarított területének szántóterülethez viszonyított aránya 2018-ben.
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2020)
- 3.ábra A Nemzeti Agrártanácsadási Bizottság összetétele. Forrás: NAK (2020)
- 4.ábra A magyar AKIS. Forrás: saját szerkesztés
- 5.ábra A szaktanácsadás folyamatában alkalmazható ismeretátadási módszerek a felmerülő problémák szerint.
- 6.ábra A támogatásban részesülő szaktanácsadó szervezetek számára előírt gazdálkodói létszám fókuszterületenként bontásban. Forrás: VP1-2.1.1-2.1.2-17 pályázati felhívás (2017)
- 7.ábra Szaktanácsadó szervezetek ügyfélszám szerinti megoszlása. Forrás: NAK (2019)

